

Nekoliko nenavaden vrstni red, pa vendarle ga bomo pogumno zapisali: prišla je **KURIRČKOVA POŠTA** in z njo pomlad.

Začela se je v ponedeljek, devetindvajsetega marca ob deseti uri dopoldne kar na petih progah, v Gori, v Komnu, občini Ljubljana-Siška, v Solčavi in v Mariboru... pa prav nič manj slovesna in množična ne bo kot lansko leto, ko smo praznovali trideseto obletnico osvoboditve in zmage na fašizmu.

Letos se bodo naši najmlajši spominjali petintridesete obletnice vstaje... in pisali spise na temo »prvi terenski odbori OF v mojem kraju« ter »partizanski kurirji nam pripovedujejo«; **KURIRČKOVA POŠTA** bo letos poleg slovesnosti in drugih aktivnosti slovenskih pionirjev, ki so posvečene štirinosemdesetemu rojstnemu dnevu maršala Tita, vključevala tudi počastitev petintridesete obletnice izganec in petnajstletnice revije »Kurirček«, obogatena bo s pripravami pionirjev na vključevanje v splošni ljudski odpor.

KURIRČKOVO POŠTO bomo spremljali tudi v našem časniku, kot vsako leto, s pozornostjo, ki si jo zasluži... vse tja do tistega dne, ko bo delegacija slovenskih pionirjev odpotovala v Beograd, da bo tovarišu Titu ob njegovem in našem prazniku — dnevu mladosti — izročila čestitke vseh slovenskih pionirjev in dnevnik **KURIRČKOVE POŠTE**, da jih bo pregledal in podpisal.

Pa srečno pot, **KURIRČKOVA POŠTA**!

Malokateremu možu iz preteklih dni smo v naši srenji zadnji čas poklonili toliko tehtnih premislekov in spoštljivih besedi kot to delamo letos ob pripravi na 100-letnico Cankarjevega rojstva. Kaj vse bo storjenega, popravljenega in pripravljenega za prihodnje, kamor predvsem naj bo naše delo usmerjeno, o vsem tem smo že veliko pisali in prebrali. Cankar je pač premočan magnet, da bi mu bilo kos že nekaj železnih iglic. Pravzaprav bi morali letos zanj pripraviti nekaj izjemnega, izzivalnega, nekaj čisto novega, kot je bil tudi nastop slovenske moderne nekaj izzivalnega, svežega, nekaj vznemirljivega skratka.

Pa ne samo v literarnem pogledu, kjer je slovenska moderna na novi ravni in z novim jezikom obnovila v sebi Prešernovo pesniško izročilo in mu pridala svoj pesniški svet, ki je tudi sam postal izročilo poznejšim generacijam. Tudi v nečem drugem, in danes se zdi to še skoraj pomembnejše, se je s pojavom moderne v družbi premaknilo. Poetiko sta preplavila domoljubno čustvo in socialna tematika, pesniki so pisali in razmišljali o problemu izseljencev, izkoriščanju delavstva in še prav posebno Cankar je dajal svojim junakom velikokrat govoriti svoje misli o socialnih krivicah, o delavcu-temeljnemu nosilcu zgodovinskega razvoja in revolucije, o socializmu, o delavcu-proletarcu, ki bo skupaj z inteligenco izboljšal svoj življenjski jutri in postal svobodni subjekt »v zvezni republiki jugoslovanski«. Tudi to zvezo je Cankar predvi-

CANKAR TEORETIK

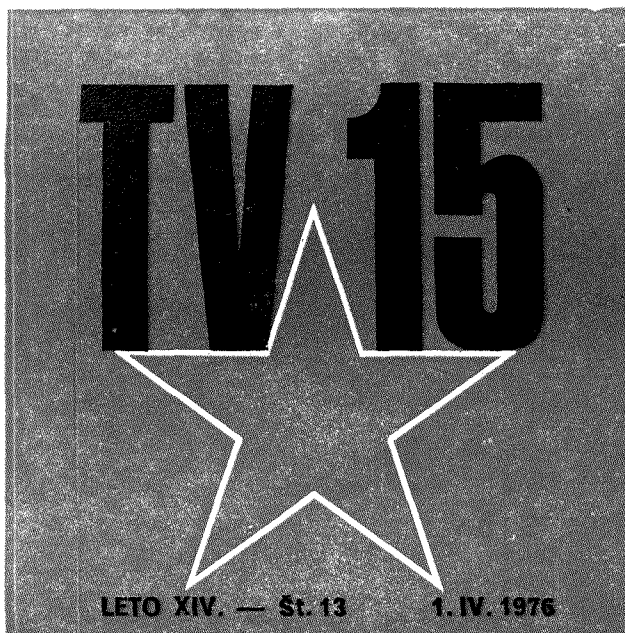
del in imel za edino možno pot za obstoj jugoslovanskih narodov.

Se toliko bolj pa se z mistimi delavskega internacionalizma, delavčevim odločanjem, enakopravnostjo in enakovrednostjo vseh narodov ukvarja v vseh tistih spisih, ki jim pravimo publicistični.

Za tisti čas so se morale zdeti mnoge njegove ideje in vizije domala utopične, vendar jim je čas ponudil realno preobleko. Nekaj se jih je uresničilo še za pisateljevega življenja, druge, po krajšem pritisku na svobodo misli tako v individualnem kot v družbenem in narodnem obsegu, ki jo je izvajal fašizem, je uresničila naša narodnoosvobodilna revolucija in jih uresničujemo še danes. Tako daleč pred svoj čas je segel Cankar, da je pravzaprav govoril, morda ne z istimi besedami, po vsebinskem smislu pa prav gotovo, že o samoupravljanju, samoodločanju, bratskem dogovarjanju, enakosti vseh narodov in narodnosti ali pa o zamejstvu kot pljučih slovenskega srca.

Zaradi vsega tega in še česa, kar je ušlo misli v tem kratkem uvodnem razmisleku, je prav, da praznujemo tako pomembni jubilej hkrati s spoštovanjem do Cankarjevega uma in srca ter z zavestjo, da bo le naše delo, obogateno s skušnjo, lahko uresničilo vse njegove in naše »vizionarnosti« in bc »Jernej, spei in spei prižigaj svojo strašno baklo«, kajti pota revolucije so neskončna, rodovi pa obiramo na nje; le sprotne sadeže, ki se priznajmo, vedno slajši in slajši.

NEVA MUŽIČ

● ITALIJANSKI TOVARIŠI O NAS

str. 2

● SEJA PREDSEDSTVA REPUBLIŠKE KONFERENCE SZDL SLOVENIJE

str. 3

● MEŽICA SLAVI

str. 5

● V IMENU NAŠEGA POŠTENJA

str. 6

● POVEČANE INVALIDNINE

str. 13

● SREČANJE V STRUNJANU

str. 16

V spomin in opomin na krvavi 24. in 25. marec 1945 na Porezno in v vaseh pod njim: Zaprtič, Gorje, Jesenica, Orehek, Ravne, ko je v boju padlo 32 borcev, zverinsko pa je bilo umorjeno 145 ujetih partizanov, je bil minulo nedeljo prvi spominski planinski pohod.

Na pobudo domicilnih enot Gorenjskega vojnega področja in 19. SNOUB »Srečko Kosovel« sta letošnji prvi pohod priredila organizacija ZZB NOV in PD Cerkno. V lepem, sončnem, toda vetrovnem vremenu se ga je udeležilo okrog 2000 ljubiteljev gora, med katerimi so bili tudi udeleženci narodnoosvobodilnega boja, rezervni vojaški starešine, planinci, lovci in taborniki. Pri spomeniku

vrh Porezna je spregovoril član ZZB NOV Cerkno, Pavel Makuc, kadeti miličniki so izstrelili častno salvo, delegacija je položila vence, vsi pa smo se z enominutnim molkom poklonili spomenu padlih junakov.

Pohod na Porezen naj bi oživil spomine na dni naše najslavnejše zgodovine in razvijal ter krepil moralne kvalitete in tradicije naših borcev za svobodo. Prav bi bilo, da bi organizator predvidel sestop prek Jesenice, kjer bi se udeleženci pohoda s Porezna poklonili spomenu ob pomniku 145 pobitih ujetih partizanov!

Letos so to storili le maloštevilni!

STANE SKRABAR

UTRINKI IN ODMEVI

Še o oddaji »Prečuden cvet je v grapi črni«

Dne 18. decembra 1975 ste med »utrinki in odmevi« objavili pripombe dr. Antona Gala-Petra, ki jih je nanašal v zvezi s televizijsko oddajo o partizanski saniteti.

V zvezi s tem sestavkom — čeprav pozno, ker sem čakala še druge pripombe o tej televizijski oddaji — želim predstaviti delež Sekcije za partizansko saniteto pri Slovenskem zdravniškem društvu pri uresničevanju zamisli oddaje »Prečuden cvet je v grapi črni«.

Sekcija je dala avtorici oddaje na voljo literaturo iz svoje knjižnice ter podatke, ki jih je zbrala tekom nekaj let in sicer: album padlih zdravnikov in album padlih medicincev ter žrtev fašističnega terorja; popis partizanskih bolnišnic v Sloveniji s podatki lokacij, trajanje konspiracije in podobno; evidenčne podatke zdravstvenih delavcev v narodnoosvobodilni vojski, zdravnikov, medicincev, farmacevtov, bolničarjev in drugih, delno opremljenih z analizami (na primer: zdravniki prvih matičnih odborov OF v Ljubljani, prvi partizani, ki so odšli iz Ljubljane, žrtve preganjanja, izseljevanja, zaporov); znane knjige partizanskih zdravnikov dr. Derganca, dr. Gala; brošure o partizanskih bolnišnicah; oris partizanske sanitete dr. Mikuža; kroniko partizanskih bolnišnic (10. in 11. knjiga); katalog razstave partizanske sanitete 1973 itd.

V podatke, ki smo jih omenili uvodoma, sta posebnost veliko truda vložili dr. Grosmanova in dr. Lahova, nista pa Dorici Makuc, avtorici oddaje »Prečuden cvet je v grapi črni«, dajali nikakršnih predlogov.

Sekcija je s posredovanjem imenovanega gradiva verjetno odurnila avtorico oddaje, da bi javnosti predstavila samo bolnišnico Franjo oziroma del samo te partizanske dejavnosti, saj je poleg gradiva, ki ga je dala na voljo, tudi predlagala, da bi bila oddaja enakomerno posvečena zdravstvu v vsej Sloveniji.

Osebnost sem avtorici ponudila, da ji pomagam vzpostaviti stike s partizanskimi zdravniki! Mogoče smo grešili v tem in tako je bila oddaja res prenatrana. A kaj hočemo! Bila je priložnost, ki se redko ponuja in poskušali smo jo izkoristiti.

Prispevali smo tudi idejo, da se prikaže začetek sanitete v Ljubljani in s tem v zvezi predstavi delo dr. Sernečeve, ki je bila članica prvega zdravniškega matičnega odbora OF v Ljubljani.

Sicer pa so imeli avtorji filma pri ustvarjanju popolnoma svobodne roke in tudi pri uresničevanju svojih zamisli niso iskali nobenega sodelovanja več, čeprav smo izrazili željo, da bi si televizijsko oddajo ogledali pred njeno predstavitvijo na malih zaslonih — pa smo jo videli le dvanaest ur pred predvajanjem!

Pri vsem tem nas je vodila predvsem želja, da avtorji filma predstavijo široki javnosti partizansko saniteto v celoti, kar jim v oddaji »Prečuden cvet je v grapi črni« res ni povsem uspelo — in zato je tudi povsem razumljiva naša želja dobiti čim več in predvsem do sedaj neznanih podatkov o tej partizanski dejavnosti in priti še do tovrstnih televizijskih filmov, do še boljših filmov.

Predsednik sekcije SZD za partizansko zdravstvo:
prim. dr. PAVLA JERINA-LAH

Bolnišnica nad Podrago

V »TV 15« ste pred kratkim objavljali v nadaljevanju »Partizanska saniteta na Goriškem«, ki jo je napisal tovariš Ciril Zupanc.

Ker nisem nikjer zasledil pisanja o naši bolnišnici (morda sem tudi prezrl!) čutim dolžnost, da jo skromno opišem in vam jo predstavim, čeprav je bila majhna.

Postavili so jo v naših hribih nad vasjo Podraga marca 1944. leta. Skrta je bila v goščavi, zbita iz desk in v njej je bilo prostora za petnajst bolnikov.

Upravitelj bolnišnice je bil tovariš Branko Božič, delovala pa je do septembra 1944. leta, ko je 9. korpus prevzel tudi bolnike.

IVAN LAVRENCIČ
Podraga 49
65 272 Podnanos

Že priznanja bi bile vesele

V nedeljo, sedmega marca, je bila popoldne v Kropi proslava v počastitev dneva žena, ki jo je priredila SZDL Plamen v sodelovanju z izvršnim odborom sindikalne organizacije.

Ob tej priložnosti so se po trinidesetih letih spomnili vseh terenskih političnih delavk med narodnoosvobodilnim bojem, jih pismeno povabili in jim izročili pohvalna priznanja in cvetje, za kar gre organizatorjem prav gotovo pohvala.

Zal je bilo ob tej slovesnosti mnogo terenskih političnih delavk preztih ali pozabljenih — verjetno ne namerno — vendar takih, ki so prav tako prispevale ogromen delež v našem boju za svobodo.

Zamislile smo se v čase nazaj in bile boleče razočarane... Pozabili so mnoge, tudi tovarišice, ki je trpela v Begunjah, pa mnogo tistih, pri katerih so se partizani stalno oglašali oziroma zadrževali, ki so jim te tovarišice prale, šivale, pletle.

S tem ne mislimo na pismene pohvale in cvetje, ne, že priznanja bi bile vesele!

Prizadete tovarišice, nekdanje terenske politične delavke iz Kroke

Pomoč brkinskim krajem

Ni dolgo tega, ko so nekdanji partizanski kurirji in vezisti NOV obiskali brkinske kraje, ki so med NOB zelo veliko prispevali. Bili so navdušeni nad sprejemom vaščanov in mladine. Obljubo, da se bodo vrnili in prevzeli nad osnovno šolo v Vremskem Britofu pokroviteljstvo, so tudi izpolnili.

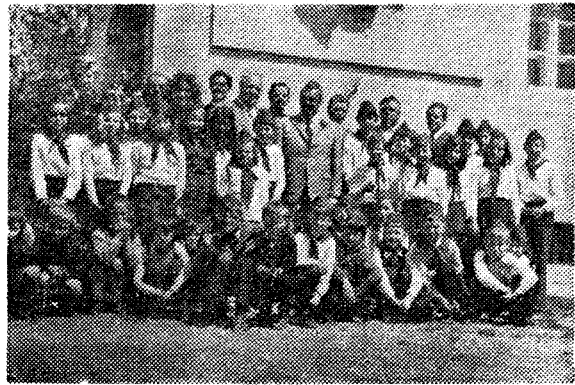
Šola je v nekdanji italijanski kasarni, ki so jo obdani v sodelovanju s pripadniki JLA in borčevsko organizacijo iz Sežane ter s pomočjo centralne šole v Divači, obnovili. Sedaj sta v šoli dva oddelka od prvega do četrtega razreda s tridesetimi učenci. Do nedavnega je bilo prav to področje izpostavljeno močnemu odseljevanju prebivalstva, ki si je iskalo dela v industrijskih centrih. Družbena prizadevanja in aktivnost občanov v zadnjem obdobju so omenjeni problem omilila.

Delovni kolektiv Tegrada iz Ljubljane, ki je sprejel pokroviteljstvo nad omenjeno šolo, v svojih močeh tudi pomaga pri reševanju »brkinskega problema«. Prva pomoč kolektiva šoli je bilo milijon in pol starih dinarjev za učila. V tem letu pa jim bodo kupili učne knjige. Vaščanom v Pregarjih je podjetje poklonilo več kot šeststo leposlovnih knjig.

Da je šola v tem kraju središče kulturnega življenja, da uspešno razvija tradicije narodnoosvobodilnega boja (to je področje z bogato zgodovinsko tradicijo) potrjujejo tudi številne prireditve na katerih sodelujejo mladi in Vremškega Britofa. Tudi za delovni kolektiv Tegrada so učenci pripravili samostojne akademije. Ob dnevu žena, ko je delovni kolektiv Tegrada obiskal Divačo in Vremski Britof, so učenci pripravili še posebno uspešen kulturni program.

Vaščani brkinske vasi, nekdanji partizanski kurirji in vezisti NOV so hvaležni delovnemu kolektivu Tegrada, saj se zavedajo da njihova izdatna pomoč presega zgolj pokroviteljstvo.

M. B.

Učenci osnovne šole Vremski Britof s predstavniki delovnega kolektiva TEGRA in člani borčevske organizacije.

Italijanski tovariši o nas

Glavna organizacija italijanskih partizanov (levičarskih) je ANPI, v katero so vključeni tudi naši slovenski borci onkraj državne meje. Njihovo glasilo je PATRIA INDIPENDENTE (neodvisna domovina), ki izhaja že 25. leto, dvakrat mesečno, v revialnem formatu, na najboljšem papirju in z bogato slikovno opremo. S to ugledno revijo sodelujejo tudi najvidnejše osebnosti iz političnega in kulturnega življenja. V vsaki številki je najmanj po ena vest tudi iz Jugoslavije.

Objavljamo nekaj povzetkov iz letošnje 4. številke.

Lucifero Martini v prispevku »Politika nevrščenih držav in njen zgodovinski izvor« pojasnjuje, kaj v bistvu pomeni gibanje nevrščenih držav. Za osnovo je uporabil članek Edvarda Kardelja »Zgodovinski izvor nevrščenosti«, objavljen v reviji Socijalizam.

Jugoslaviji je posvečena še ena cela stran. V južnoitalijanskem mestu Lecce je jugoslovanski konzul v Bariju izročil spominske medalje in diplome 103 domačinom, ki so se bojevali kot partizani na naših tleh. Iz pokrajine Lecce jih je bilo po uradnih ugotovitvah 267. Med slovesnostjo, ki ji je prisostvoval tudi predsednik deželne vlade za Apulijo, so uradno podpisali listino o pobratenju s Kotorom.

Na isti strani sta objavljeni dve lepi fotografiji spomenikov v Lipi in v Podhumu, posneti med izletom na Reko in v okolico, konec minuloga leta. Udeležilo se ga je sto partizanov, španskih borcev in mladih prijateljev partizanov iz Bologne in Ravenne.

Predsednik ANPI, Arrigo Boldrini, je prispeval recenzijo o knjigi Bruna Steffeja »La lotta antifascista nel basso Friuli e

nell'Isontino« (založba Vangelista, Milano, 382 strani). Čeprav je v knjigi več praznin, zaradi katerih bralec ne more v polni meri razumeti celotnega poteka dogodkov, je treba avtorju priznati, da se je potrudil napisati delo, ki daje dokaj jasno sliko o odporu v Julijski krajini. Iz te pa je razumeti, da so tam zavladaali novi odnosi v medsebojnem sodelovanju. Silno težka so bila leta v povojnem obdobju, ko je med italijanskimi konzervativnimi krogi prišel spet na dan zagrižen nacionalizem, ki je povzročil obnavljanje napadalnega fašizma ter zapostavljanje in preganjanje partizanov. Potem se je pojavil še informbirojevski prelom, ki je hudo prizadel jugoslovanske narode. Znana je tudi vloga zavezniških oblasti v letih petdeset, ki je ustvarjala vzdušje hladne vojne. Vendar so bile premagane tudi te težave, ker niso bila pozabljena izkustva iz skupnega boja...

Na kongresu bodo obravnavali tudi vprašanje Slovencev. Na problem je opozoril goriški župan Giovanni Padoan, ki je dejal:

»Odporniško gibanje je trn v peti nekaterim ljudem, kadar zahtevamo uresničitev reform v skladu z ustavo. To velja posebnost za naše kraje. V naši deželi, ki je obmejnja, živi neka narodnostna manjšina. Razsekana je na tri dele. Del slovenske manjšine, ki živi na Tržaškem, štiti londonski sporazum. Na Goriškem se brani s tistim, kar je bilo doseženo takoj po osvoboditvi, v videmski pokrajini pa sploh ni priznana. Za predstavnike vlade v videmski pokrajini ni niti ene slovenske skupnosti, četudi ustavna določila govorijo o enakosti vseh državljanov. Naša organizacija se mora postaviti zanje. Slovenski manjšini je treba priznati vse pravice, saj se je bojevala za demokracijo v naši državi. Gre za slovensko narodnostno manjšino (za beneške Slovence — op. prev.) z italijanskim državljanstvom, ki nam je zvesta in se prav tako bori za uresničitev demokracije.«

P. V.

ZUNAJ NASIH MEJA

Katalonija vstaja

Starejši Katalonci se spominjajo Francovih besed iz leta 1937: »Kar se tiče prihodnosti Katalonije, moramo reči, da je to bil eden glavnih vzrokov našega upora.« Prav tako imajo še v spominu izrek falangista Calva Sotela: »Raje rdeča Španija kot razdrobljena!«

No, sedaj se zavedajo, da bodo z združenimi močmi večine španskega ljudstva in s podporo vse evropske javnosti kmalu strmoglavili zadnji ostanek fašistične vladavine. Kataloncev je približno pet milijonov in živijo na ozemlju med Pireneji in izlivom reke Ebro, ki je nekoliko večje od Belgije. Leta 1932 so dobili dokaj široko avtonomijo s posebnim statutom. Imeli so svojo deželno vlado, parlament in prizivno sodišče. To avtonomno ozemlje so v svojem jeziku imenovali »generalitat de Catalunya«. Franco se je takoj po zmagi leta 1939 potrudil, da bi Katalonci pozabili za vedno vse, kar je bilo v zvezi s to generalitatom. Izpraznil so jim celo narodno knjižnico v Barceloni. Kljub posledicam vojne Katalonija ni prejela nobene pomoči za obnovo. Še zdaj je njen delež v davkih 25 odstotkov, za državno upravo pa prejema le 4 odstotke. Da bi bila Barcelona videti manjša od Madrida, ne sme upoštevati prebivalstva v predmestjih. Tri leta jim

niso hoteli registrirati avtomobilov, da bi zaostajala za Madridom tudi v številu vozil. Prepovedana je bila raba nacionalnega katalonskega jezika. Zdaj so si sami priborili izboljšave. Med temi je tudi ta, da smejo njihovi matičarji vnašati v rojstne liste domača imena. V nekaj tednih bodo začeli spet izdajati (po štiridesetih letih) svoj dnevnik »Avui«.

Enotno nastopajo vsi družbeni sloji. Njihov boj proti madridskemu centralizmu je hkrati boj proti fašizmu. Požvižgajo se na policijo, falangiste in obljube. Kljub strogi prepovedi so 1. februarja demonstrirali po barcelonskih ulicah in zahtevali izpustitev vseh političnih jetnikov; zbralo se jih je več kot 50.000. Naslednjo nedeljo je velikanska množica zahtevala amnestijo, državljanske svoboščine in avtonomijo. Na stotine avtomobilov je zaprlo ulice in oviralo prehod 8000 pripadnikov posebnih enot za preprečevanje nemirov, ki so jih poslali tja iz Madrida. Za konec leta so napovedali kongres katalonske kulture. V dveh illegalnih organizacijah so zbrani vsi tisti, ki jim bo zaupano vodstvo dežele. Ti organizaciji sta Svet političnih sil in Narodna skupščina Katalonije. Mož, ki jim še vedno simbolizira najvišjo oblast, živi in čaka v Franciji. To je Joseph Taradellas, zadnji predsednik avtonomne vlade. Toda preden ga bodo videli v Barceloni, se bo moralo tudi v Španiji spremeniti še marsikaj.

P. V.

ZORAN POLIČ:

Ce govorimo o delegatskem sistemu se mi zdi, da bi se morali pogovarjati ne samo o našem delu in organiziranosti, ampak bi se morali z nekaterimi problemi globlje spoprijeti. Občutek imam, da ko govorimo o delegaciji ZB, mislimo na tiste tovariše in tovarišice, ki ZB v določenih samoupravnih organih predstavljajo. Delegatski sistem pa ima seveda svojo bazo in zdi se mi, da bi morali temeljito posvetiti pozornost problemom baze, če hočemo govoriti o dejanski prisotnosti delegatskega sistema. Kaj mislim s tem? Mislim na to, da se je ogromna večina naših članov več ali manj emotivno odločila za vključitev v NOB in na tih pozicijah ostala, ker nismo dovolj skrbeli, da bi ti ljudje tudi stvari poznali in bili sposobni tolmačiti vsebino in namene NOB, kar bi morala biti baza vsakega borca, ko se vključi v družbeno dejavnost. Ker nismo tega razvijali, se je prisotnost prek emotivnih odnosov toliko utrčila v našem članstvu, da nekateri celo smatrajo, da ni potrebno, da se globlje seznanijo s stvarmi, globlje usposobijo tako strokovno kot politično. Če želimo, da bi delegati postali resnični glasniki tega, kar pravilno usmerjena baza zahteva od današnjega razvoja, se moramo temu problemu temeljito posvetiti. Tu odigra pomembno vlogo in formiranost. Vprašujem se, ali je danes informiranost zadostna. Ne mislim samo na informiranost preko časopisov in biltenov. Mislim, da je poleg tega nujno potrebno tudi vsakodnevno kontaktiranje, vsakodnevno povezovanje. Vzemimo vprašanje vzgoje. Vsi se zavedamo, kako nujno je vzgajanje v duhu tradicij NOB. In kaj se dogaja v šolah, v predšolski dejavnosti? Predšolske otroke vzgaja v mnogih primerih cerkev, nune. Strinjam se, da to ni samo problem ZB. Zato se mi zdi, da bi bilo treba razmisliti, kako omogočiti, da bo ZB iniciativna v takih primerih, kjer je treba reševati take probleme. Najbrž nas ne bi smelo prestrašiti to, da je danes samo še 27 odstotkov članov ZB aktivno zaposlenih. Je pa zato 73 odstotkov sposobnih, da se vključijo v terenske odbore in da se pojavljajo tu, kjer je mogoče delovati aktivno pri reševanju problemov, ki nam lahko jutri povzročajo težave, če jih ne bomo reševali. Menim, da bi v okviru Socialistične zveze morali poskušati doseči večjo aktivnost in prisotnost vseh članov ZB v vrsti dejavnosti: od hišnih svetov, krajevnih odborov naprej. Člani ZB, če ne morejo biti aktivni predstavniki Socialistične zveze, so pa lahko aktivni na področju prenašanja tradicij NOB. Za tako aktivnost pa bi jih morali tudi usposablјati, razvijati med njimi občutek, da so se dolžni boriti za to, da bo čimvečje število mladih ljudi prežeto z duhom NOB, z vsemi tistimi ideali, s katerimi smo bili prežeti borci NOB.

FRANCI KOLAR:

Opozoriti bi želel na to, da kdaj pa kdaj borci čutijo, da se morajo vedno znova boriti za nekatere pravice in za nekatera stališča, ki so bila že davno tega sprejeta v ZK, SZDL, pa tudi v Ustavi in zakonih. Zlasti je to značilno za najširše področje tradicij.

Ne morem sprejeti tradicij revolucije kot časovno omejene in vsebinsko povsem omejene na borce NOV. To je zelo širok kompleks naše zgodovine in izgradnje na vseh področjih, od vprašanja odnosov med ljudmi do družbenoekonomskih in družbenopolitičnih vprašanj, vprašanj kulture, izobraževanja, vzgoje itd. Vprašanje napredne revolucionarne kulture je gotovo vse prej kot samo vprašanje ZB.

Vzemimo na primer knjižnico NOV in POS. Vedno znova moramo nekaterim, tudi samoupravnim interesnim skupnostim v republiki, občini itd., dopovedovati, da je to potrebno, da je to ogledalo naše revolucije. Še težje pa je z našim spomeniškim varstvom. Nema lokrat se zdi, kot da je tudi spomeniško varstvo izključno naloga ZB.

Iz razgovora o delu, problemih in metodah dela delegatov RO ZZB NOV Slovenije v družbenopolitičnem zboru skupščine SR Slovenije, oziroma delegacije RO ZZB NOV Slovenije v RK SZDL Slovenije, ki je bil dne 10. 11. 1975.

Seja predsedstva republiške konference SZDL Slovenije

Dne 24. marca 1976 je bila v prostorih izvršnega sveta Slovenije seja predsedstva republiške konference SZDL. Sejo je vodil tovariš Mitja Ribičič, udeleženci pa so obravnavali vrsto aktualnih tem, kot je varstvo borcev NOV in drugih borcev ter vojaških invalidov, stanje na področju družbenega pravobranilstva kot nove ustavne kategorije, družbeni položaj kmetič in drugo.

Posebna skrb je bila na osnovi priložene analize o varstvu borcev NOV in drugih borcev ter vojaških invalidov posvečena problematiki, ki vsebuje oblike družbene skrbi za udeležence NOV, na primer občinske in republiške priznavalnine, pokojnine udeležencev NOV, pokojnine in varstveni dodatek kmetov borcev in ne nazadnje zdravstveno varstvo za udeležence narodnoosvobodilnega boja. Kot je razvidno iz omenjene analize, zdravstveno varstvo borcev ni urejeno enotno za vso SFRJ z zveznim predpisom, kot je urejeno pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Zvezni predpis enotno ureja le nekatere kategorije borcev kot so imetniki »partizanske spomenice 1941«, španski borci, narodni heroji in odlikovanci stare Jugoslavije. Tako poleg republiškega predpisa zagotavljajo zdravstveno varstvo borcev NOV tudi občinski predpisi o priznavalninah. Pomembna novost, ki jo uvaja republiški zakon, je tudi v tem, da mora imeti zdravstveni dom za opravljanje osnovnega zdravstvenega varstva med drugim tudi službo zdravstvenega varstva borcev NOV.

Podaljšano oziroma nadomestno bolnišnično zdravljenje v naravnih zdraviliščih

Med borci in borčevskimi organizacijami, kot navaja analiza, se je utrdilo prepričanje, da so borci NOV kot specifična populacija pri tem zdravljenju zapostavljeni, dasiravno leta starosti in minuli vojni napori, resno ogrožajo njihovo zdravstveno stanje prav v tem obdobju. Iz določb zakona pa je razvidno, da imajo udeleženci NOV enake pravice, kot zaposleni delavci.

V razpravi, ki se je razvila po uvodnem govoru tovariša Toma Lenarčiča, so se govorniki omejili na bistvena vprašanja in probleme glede spomeniškega varstva, že omenjenega socialnozdravstvenega varstva stanovanjske problematike borcev, prenašanja revolucionarnih tradicij in drugo.

Iz razprave

Zaradi izredno obširnega dnevnega reda se je se bomo omejili samo na poročilo Mirka Remca, ki je izhajajoč iz analize o

varstvu borcev NOV in drugih borcev, vojaških invalidov ter drugih zadev iz pristojnosti republiškega komiteja, osvetlilo najpomembnejše probleme ki izvirajo iz naslova analize.

Eden problemov udeležencev NOV, ki je pogojen z nestabilnostjo ekonomskih gibanj v družbi, je zaostajanje pokojnin upokojenih borcev za življenjskimi stroški in realnimi osebnimi dohodki zaposlenih, ki ne zagotavljajo ustrezne življenjske ravni borcev z ozirom na njihov doprinos v revoluciji in v povojni socialistični graditvi.

Podatki iz analize kažejo na neustrezno stanje položaja velikega dela upokojenih borcev NOV s priznanim dvojno dobo pred 9.9. oz. 13. 10. 1943.

V Sloveniji je od 34.500 borcev nekaj več kot 16 tisoč upokojenih (47,3 odstotka) s pokojnino od zagotovljene pokojninske osnove. Višina pokojnine v letu 1975 je tako znašala 2.393 din oziroma 67,65 odstotka od povprečnega osebnega dohodka zaposlenih v Sloveniji ali 1128 din manj od povprečnega OD zaposlenih v lanskem letu v Sloveniji.

Ker je namen zagotovljene borčevske pokojnine zagotoviti borcev NOV ustrezno socialno varnost je potrebno ob priliki usklajevanja pokojninske in invalidske zakonodaje z ustavo, opraviti tudi dopolnitev zakonodaje tako, da se borcev zagotovi realna vrednost pokojnine. Iz analize je nadalje razvidno, da se problem dopolnilnega varstva borcev NOV v republiki ureja tudi z zakonom o republiških priznavalninah ter z odloki in pravilniki občinskih skupščin, ki določajo pogoje in kriterije za podeljevanje občinskih priznavalnin.

Medtem ko so republiške priznavalnine dobro urejene s pozitivnim predpisom, tega ne moremo trdit za občinske priznavalnine, kjer nastopajo velike težave. O tem je RO ZZB NOV Slovenije razpravljal že v začetku leta 1972 in začeta je bila politična akcija v občinah, izdelani so bili predlogi in možne rešitve, vendar do uresničitve predlogov družbenih dogovorov v regijah ni prišlo, ker ekonomsko šibkejšje občine niso bile sposobne uresničiti dogovorjenih izhoditšč, gospodarsko razvitejše pa jih niso finančno podprle.

Posebno pereč pa je problem priznavalnin zato, ker se z občinskimi priznavalnimi rešuje socialno najbolj prizadeti udeleženec NOV, zato je potrebno omenjeno vprašanje rešiti že v tem letu in sicer na bolj enotnih osnovah.

V priloženem gradivu je bilo nakazanih več možnih rešitev, vsaka od teh pa zahteva večjo stopnjo solidarnosti v republiki.

Stanovanjska problematika udeležencev NOV

S pomočjo solidarnostnega zbiranja in razdelitve finančnih sredstev na podlagi re-

publiškega zakona je bilo do konca leta 1972 rešenih 16.106 stanovanjskih problemov borcev NOV in vojaških invalidov v Sloveniji. S 1. 1. 1973 pa smo imeli v Sloveniji evidentiranih še nekaj več kot 4000 nerešenih stanovanjskih problemov; trenutno je nerešenih še 2558 teh vprašanj.

Stanovanjske probleme še zaposlenih borcev naj bi rešile temeljne organizacije združenega dela, probleme borcev upokojencev in kmetov borcev pa samoupravne interesne stanovanjske skupnosti in to tudi s sredstvi, ki se v ta namen zbirajo v bankah, skupnostih pokojninskega in invalidskega zavarovanja in to z gradnjo domov za upokojence.

Praksa zadnjih nekaj let kaže na to, da je z razvijanjem naše samoupravne družbe možno uspešno razreševati probleme borcev NOV, ki jih danes obravnava predsedstvo RK SZDL le tako, da politično zainteresiramo za njihovo reševanje vso družbeno skupnost, to je vse samoupravne organe v temeljnih organizacijah združenega dela, družbenopolitične organizacije, samoupravne interesne skupnosti in družbenopolitične skupnosti na vseh ravneh.

Poročilo je tovariš Remec zaključil s navedbo, da so v organizaciji ZZB NOV prepričani, da je mogoče uspešno reševati probleme zdravstvenega varstva le v samoupravnih interesnih skupnostih zdravstvenega varstva, stanovanjske probleme v temeljnih organizacijah združenega dela in samoupravnih interesnih skupnostih ter skupščinah pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

Socialno varnost udeležencev NOV pa je mogoče zagotoviti le s polnim vrednotenjem minulega dela in sedanjega dela po samoupravnih poti v vseh samoupravnih družbenih mehanizmih.

Iz nedavnega pogovora s sekretarjem RO ZZB NOV Slovenije tov. Turnherjem pa je mogoče povzeti, da moramo vso skrb na področju reševanja borčevske problematike nameniti podružbljanju omenjenih nalog in problemov v enotni fronti s SZDL, pri čemer pa moramo upoštevati dejanske možnosti vseh družbenih dejavnikov, ki prevzemajo tako odgovorne naloge.

Pripravil:
ANDREJ SKALERIC

DRAGI MLADI PRIJATELJI!

Človeštvo spoznava, da je zdravo okolje temeljni pogoj za njegov vsestranski razvoj. Kljub temu pa smo priče izredno neodgovornemu odnosu posameznikov ali skupin do tega vprašanja, ki je tudi po našem mnenju zelo zaskrbljujoče.

Prepričani smo, da ste podobnega mnenja tudi vi.

Zato vas vabimo v skupno akcijo za varstvo okolja pod imenom ZELENI PLANET.

Sodelujte s pismenimi sestavki, risbami, fotografijami, razstavami, delovnimi akcijami in podobno. Prispevke ali potrjen opis delovne akcije pošljite na naš klub do 31. maja 1976.

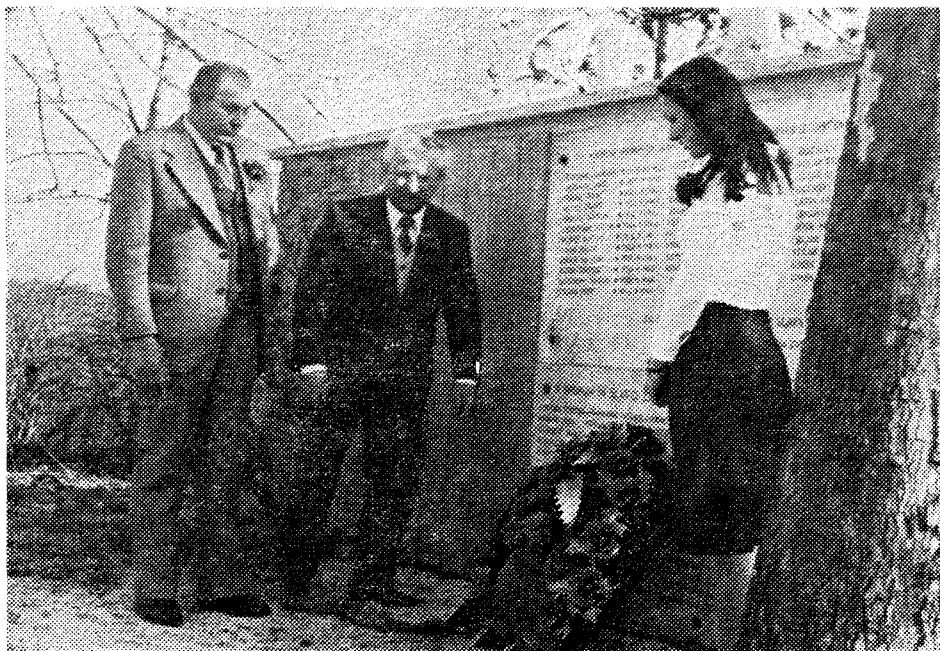
V juliju bomo pripravili razstavo prispelih del in najboljše nagradili.

KLUB ORGANIZACIJE ZDRUŽENIH NARODOV 68344 VINICA PRI CRNOMILJU

POPRAVEK

V prejšnji številki sta se nam v članek »Borčevska vprašanja podružbljati« vrnili neljubi napaki. Kjer je v tekstu osmi, bi moralo pisati sedmi kongres ZB NOV Jugoslavije.

V sredo, 24. marca, je bila seja Predsedstva Republiške konference (in ne komiteja) SZDL Slovenije.

Minulo soboto so se na slavnostni seji zbora delegatov krajevne skupnosti Globoko spomnili 32-letnice uspešnega napada borcev Kozjanskega bataljona na žandarmerijsko postajo v tej vasi. Potem ko je delegacija položila venec k spomeniku padlih, so obudili spomin na 81 žrtev fašizma, na 141 izseljenih družin in pregledali po vojne dosežke svoje krajevne skupnosti. Ko bodo rešili še preostale težave, zgradili vodovodno omrežje, obnovili prosvetni dom ter pridobili prostore za otroško varstvo in športno igrišče, se bodo vasi in občani z obrobja Kozjanskega še bolj vključili v družbenopolitično delo in krajevno samoupravo ter dohitevali razvitejša območja. K temu bo mnogo pripomogel tudi rudnik Globoko z izkoriščanjem kremenčevih peskov. Ob prvem krajevnem prazniku, ki bo poslej tradicionalen, so prebrali tudi prispevek rojaka Milana Kostevca o pomenu partizanskega napada, Anton Račič, udeleženec boja, pa je nazorno orisal spopad s sovražnikom. Ob koncu prijetne slovesnosti so domači šolarji pripravili kulturni program.

Tekst in slika: VLADO PODGORSEK

Začetki vstaje v Mežiški dolini

Letos bo minilo 35 let, odkar se je majhen, vedno ponižan in zatiran slovenski narod dvignil k uporabi svojih tlačiteljem, ki so ga hoteli, kot že mnogokrat prej, izbrisati iz zgodovine. Mnogo je bilo že napisanega o teh težkih, vendar slavnih časih, toda ob tako pomembni obletnici je prav, da spregovorimo tudi o tistem delu Koroške, ki je po nesrečnem plebiscitu leta 1920 vendarle ostal v Jugoslaviji. Mežiška dolina je bila ena izmed tistih pokrajin, ki so najbolj občutile nacistični bič, saj je v boju za svobodo padlo približno 600 partizanov s tega področja, še več žrtev pa je bilo med civilnim prebivalstvom. Ponekod so Nemci pobili cele družine; mnogo družin so izselili v Srbijo in drugam, v Dravogradu pa je bila mučilnica, v kateri so gestapovci mučili nedolžne ljudi. Ogromna je bila tudi materialna škoda. V tem sestavku se bomo omejili le na leto 1941, torej na začetke vstaje v naši dolini. Še prej pa moramo na kratko opisati delovanje Komunistične partije pri nas pred vojno.

Pot v Brančurnikov graben, kjer je bilo med vojno skladišče orožja in bunker, ki pa danes ni obeležen.

Delavsko gibanje je bilo v Mežiški dolini zelo razgibano že v stari Avstroogrski. Zanimivo je, da je bilo že leta 1919 na Ravnah ustanovljena partijska organizacija (1). Njen ustanovitelj in dolgo časa tudi vodja je bil slovenski pisatelj Lovro Kuhar-Prežihov Voranc. Na Ravnah je delovala tudi močna organizacija SKOJ. Leta 1926 je bil v Kefrovem mlinu v bližini Raven tretji kongres SKOJ. V letih neposredno pred drugo svetovno vojno pa sta tu delovali dve partijski celici. Sekretar prve je bil Jakob Logar, člani pa: Karel Medvešek, Franc Narobe, Anton Godec, Viktor Krevh, Pepo Krevh, Anton Radušnik, Ivan Pongrac, Jožef Kolar, Nande Oder, Stefan Trbovšek, Ditingner in Jože Globočnik. Sekretar druge celice je bil Matevž Bavče. Člani te celice so bili: Jožef Zorman, Ivan Kragelnik, Franc Valantar in Franc Apšner. Obe celici sta imeli velik ugled med delavci in kmeti. Sestajali sta se v gozdovih v okolici Raven in v stanovanju Jakoba Logarja.

V Podkrajju je bila 1938 ustanovljena še ena celica, katere člani so bili: Karel in Mira Doberšek in Beno Kotnik. Tudi rudarske Leše in Prevalje sta bila revolucionarna kraja.

Po razpustu delavskega kulturnega društva »Svoboda« je bilo tu ustanovljeno društvo »Vzajemnost«, katerega člani so pod videzom kulturne dejavnosti tudi politično delovali. Močna partijska organizacija je delovala v tovarni lepenke na Prevaljah. Komunisti so se sestajali pri urarju Henriku Zagerniku, ki je imel delavnico pri gostilni »Štefan« v Prevaljah. Leta je imel zveze z rudarji iz zasavskih revirjev, odkoder so prevalljski komunisti dobivali ilegalne brošure.

Stalni spopadi z nemčurji Križnikom, Hermanom, Petričem, Serafinijem, Remšnikom, Kolarjem, Cimerletom, Močnikom ter Tratnikoma — Fricem in Valterjem, vse to je uvod v pomlad 1941. Tudi v drugih krajih sežigali. Slovenskemu jeziku je pretila žica Ožbej Prosen in Gustav Jankovič, pa tudi mnogi člani Sokola so simpatizirali s partijo.

PRIBOD OKUPATORJA V MEŽIŠKO DOLINO

V Mežiško dolino so prodrle nemške čete iz Celovca in jo zasedle 9. in 10. aprila 1941. Kmalu po zasedbi so dobili naši kraji zaradi prisotnosti številne nemške vojske in uradništva povsem tuj videz. Nemški učitelji so zbirali po šolah slovenske knjige ter jih sežigali. Slovenskemu jeziku je pretila popolna iztrebitev. Nemci so pozivali ljudi, naj govorijo nemško in naj se vpišejo v organizacijo Kärntnervolkshund. Na osnovi spiskov, ki so jih sestavili kulturbundovci že pred vojno, so okupatorji pri nas že zelo zgodaj začeli z aretacijami in selitvami.

Ob nemškem napadu na Jugoslavijo so mnogi komunisti iz Mežiške doline morali v vojsko. Nekateri so bili ujeti, drugi pa so se uspeli izmuzniti. Ljudje iz Prevalj, Leš in Holmca ter drugod so iz opuščenih bunkerjev partizanske vojske začeli odnašati orožje ter ga skrivati. Komunisti in njihovi pristaši, pa tudi Sokoli so že hoteli oditi v gozdove, vendar so od CK PKS dobili nalogo, naj ostanejo doma, naj ljudi politično pripravljajo na vstajo. Med nemško zasedbo je bila začasno prekinjena zveza med Okrožnim komitejem komunistične partije Slovenije v Mariboru in mežiškimi partijskimi

celicami. Zvezo je znova uspostavil Miloš Zidanšek, ki je prišel na Prevalje leta 1941.

Kmalu po tistem so se zbrali pri Kajžarjevi bajti na Lešah komunisti na posvet. V prisotnosti nekega tovariša, ki je prišel menda iz Trbovelj, so sklenili, da bodo minirali Štoparjev viadukt in nove naprave za črpanje vode v rudniku na Holmcu. Akcija ni uspela ker jih je opazila nemška patrulja. Vendar pa so tisto noč uspeli poškodovati naprave v rudniku.

Vse večja aktivnost prebivalstva tega področja je Nemce zelo razburila.

USODA PREVALJSKE IN DRAVOGRAJSKE UPORNIŠKE SKUPINE

Po tem, ko so komunisti iz papirnice v Prevaljah raztrosili letake po Mežiški dolini, jih je izdal Ivan Petrič, ki se je v tistem času vrnil iz nemškega ujetništva. Nemcem je izdal tudi skladišče orožja v Brančurnikovem grabnu.

Začele so se množične aretacije. Dne 1. avgusta so Nemci prijeli Franca Šterna, brata Ernesta in njegove očeta Matijo Štebiha in Alojza Krajgerja. Naslednjega dne so aretirali: Hinka Zagernika, Avgusta Božiča, Franca Lepka, Ivana Kristana, Jurija Messnerja, Jakoba Pečnika, Vilija Trinkausa, Avgusta Kopmajerja, Stanka Copa, Franca Podgorška, Jožeta Rozmana, Mihaela Spacapanu in skupino Rafaela Pavlina s Holmca. Dne 9. avgusta so aretirane odpeljali v Begunje, 19. avgusta pa so obsodili na smrt in obsodili: Henrika Zagernika, Rafaela Pavlina, Jurija Messnerja, Mihaela Spacapanu, Antona Jeriča in Franca Šterna. (2) Dne 13. septembra so Nemci aretirali še Marka Proseno, Franca Jelenka, Rudolfa Žaka in Franca Mravljaka ter jih odpeljali najprej v Begunje, pozneje pa s preostalimi člani prevalljske uporniške skupine v Auschwitz. Preživeli so samo: Lovro Pačnik, Avgust

Božič, Dušan Müller, Alojz Krajger, Rudi Zak, Maks Cihal in Marko Prosen.

☆

Leta 1941 so Nemci začeli graditi elektrarno v Dravogradu. Med delavci na gradbišču je bila zelo aktivna organizacija SKOJ, ki jo je vodil akademski slikar Franci Golob iz Prevalj. V njej so bili tudi nekateri Slovenjegraščani. Člani te skupine so se sestajali v gozdovih na Dobravi in Podklancu. Dobivali so navodila od Maksa Gašpariča in inž. Rada Iršiča. Zbirali so orožje za Pohorsko četo in se pripravljali, da bi minirali železniški most, in majhno elektrarno na Meži. Po tej akciji naj bi odšli med partizane. Mednje se je vrnil Rus Postnikov, ki je hlinil svoje sovraštvo do nacizma. Izdal je omenjeno skupino Nemcem, ki so jo 23. avgusta aretirali, jo odpeljali v Begunje in 3. septembra ustrelili (Franca Goloba, Oskarja Slemenika, Ervina Mlekuža in Nanta Januška).

S temi ukrepi so Nemci uničili glavno organizacijsko jedro upora v Mežiški dolini. Tako so za dalj časa zavirali razvoj osvobodilnega gibanja na tem področju.

PRIBOD DUŠANA KVEDRA V MEŽIŠKO DOLINO

Po teh dogodkih je PK KPS iz Maribora poslal v Mežiško dolino Dušana Kvedra-Tomaža z nalogo, da znova poveže preostale komuniste in utrdi OF. Ta je prišel v te kraje v začetku oktobra 1941. Z njim je bila tovarišica Štefka Stiblerjeva, ki je že prej vzdrževala zvezo z mežiškimi partijskimi celicami. Najprej sta se oglasila na Ravnah pri sekretarju Jakobu Logarju. Logar je takoj sklical partijski sestanek, ki je bil v gozdu nad sedanjo gimnazijo. Kveder je obrazložil komunistom politični položaj in se zavzel, da se naprej zbirajo orožje, municijo in sanitetni material. Deset naj bi jih takoj odšlo v Pohorsko četo (do odhoda

ni prišlo). Logar je kasneje dobil zvezo s Pohorsko četo. Z Ivanom Pangrcem sta dobila od nemških vojakov nekaj orožja in municije ter vse to oddala kurirju Pohorske čete.

Nemci so Logarja aretirali januarja 1942. Odpeljali so ga najprej v Celovec, nato pa v Begunje, kjer so ga pretepali in mučili. Nikogar ni izdal. Dne 12. februarja tega leta so ga ustrelili.

Iz Raven sta Kveder in Stiblerjeva odšla v Podkraj h komunistu Benu Kotniku ter mu povedala, kaj so se zmenili na sestanku v Ravnah. Odšla sta še h kmetu Pratekerju nad Mežico, nato pa v Črno, kjer sta se sestala s simpatizerji, posebno z županom Knezom in njegovim sinom Jožetom, ki je med prvimi začel sodelovati z osvobodilnim gibanjem. Navezala sta tudi stike s skavtsko organizacijo in njenim predsednikom Jožetom Prislanom. Obiskala sta še aktivista Zdravka Pavliča, nato pa odšla v Mislinjsko dolino.

☆

S tem se je končalo prvo obdobje osvobodilnega boja v Mežiški dolini. Če natančno analiziramo razmere v tem času, pridemo do pomembnih ugotovitev. Predvsem je važno to, da je bila sovražnikova propaganda na našem področju v začetku zelo močna in je negativno vplivala na ljudi. Že pred vojno so tu delovale razne nacistične usmerjene skupine (kulturbundovci), ki so za Nemce delale sezname zavednih ljudi. Zaradi vsega tega je okupatorju že zelo zgodaj uspelo odkriti in uničiti organizatorje in tako je bila vstaja že v kalu zatrta. Če se to ne bi zgodilo, bi bila že leta 1941 nastala v Mežiški dolini vsaj razmeroma močna partizanska enota, pa tudi tiste, ki so že obstajale v bližini (na Pohorju), bi se povečale s prihodom komunistov in sploh zavednih ljudi iz Mežiške doline. Tako pa razmere temu niso bile naklonjene in je bilo pozneje treba začeti vse znova.

Stanje se je začelo izboljševati leta 1942. V jeseni tega leta je nastala Koroška četa, ki je po mnogih akcijah prerasla aprila 1943 v bataljon, ta pa v vzhodnokoroški odred. Ta je deloval na našem področju do konca vojne in prizadejal sovražniku hude izgube. (3)

Člani zgodovinskega krožka gimnazije Ravne na Koroškem

Pripombe recenzenta:

1. Težko je reči, da je leta 1919 ustanovljena v Ravnah partijska organizacija. Dejansko je šlo za socialistično stranko, ta pa je po končanih bojih za Koroško lahko le obnovila svoje delovanje, saj je deloval že v Avstroogrski. Počasi je prihajalo med socialisti do razcepa: eni so postajali komunisti, drugi pa socialdemokrati. Znano je, da se Slovenci ustanovnega kongresa Socialistične delavske stranke niso udeležili, ker se niso stranjali s programom. Zdel se jim je preveč revolucionaren, ob tem pa so tudi računali, da je kraljevina SHS le začasna tvorba. Delavska socialistična stranka za Slovenijo (s komunističnim programom) je bila ustanovljena šele na začetku leta 1920. Njen ustanovni kongres je bil 1. aprila v Ljubljani.

2. Dejansko niso odpeljali vseh aretirancev 9. avgusta v Begunje ampak so ustrelili tega dne Ivana Močilnika in še devet Gorenjcev. Dne 19. avgusta pa so ustrelili našete.

3. Koroška četa je postala aprila 1943 koroški bataljon. Ta je bil avgusta 1943 vključen v Slandrovo brigado, na tem območju je ostala le slaba četa, ki je počasi prerasla že jeseni 1943 v nov bataljon. Šele iz tega je nastal Koroški odred, tega pa so januarja 1944 preimenovali za razliko od Koroškega odreda 9. korpusa (Zapadno-koroški) v Vzhodno-Koroškega. Koroška četa tudi ni nastala jeseni 1942, ampak je šlo za četo Savinjskega bataljona, ki je po razbitju bataljona na Dobnovah 7. novembra pribežala na Koroško. Kmalu za tem pa je tja prišel tudi inž. Zaucer kot sekretar okrožnega komiteja KPS.

Recenzent za vprašanja zgodovine NOB: MILE PAVLIN

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠANJEM

Kdaj in kje je nastala ta fotografija? Kdo so borci na njej in iz katere enote so?

MEŽICA SLAVI

Ko se bodo 3. aprila kražani Mežice zbrali v prostorih kinodvorane, da bi proslavili svoj krajevni praznik, se v njej ne bodo zbrali le zato, ker bi bil to edini prostor v tem kraju, ki lahko sprejme pod svojo streho večje število ljudi.

Tudi pred tridesetimi leti, prav ta dan, je bila dvorana polna. Nemški policisti in nemčurji, ki so se hoteli pozabavati ob gledanju filma, so bili v njej. Morda so hoteli tako vsaj malo pobegniti od vsakdanjosti, ki je za njih predstavljala pobijanje in mučenje ljudi ter izvajanje nasilja nad domačim prebivalstvom.

Nenadoma se je zaslislalo pokanje pušk ter vik in krik, ki pa ni prihajal iz zvočnika nad filmskim platnom. Nemčurji so bili tako iznenadeni, da niso mogli verjeti, da so ljudje, ki so vdrl v kinodvorano, res partizani. Filmska predstava je imela nenavaden konec. Namesto v vsakodnevno življenje, so nemški policisti in nemčurji razoroženi in zvezanih rok pohlevno odkorakali za partizani.

PRESENEČENI PREBIVALCI

»Od kod le so se vzeli partizani, ko pa se po vsej dolini govori, da jih že zdavnaj ni več,« so 3. aprila zjutraj razmišljali prebivalci Mežice, ki so bili do tedaj pod močnim vplivom nemške propagande. Vso noč je bilo slišati streljanje. S kom so se torej Nemci borili, če partizanov že zdavnaj ni več? Mežica, ki so jo smatrali za gnezdo nemčurjev, je bila na nogah.

Nihče, razen gostih smrekovih gozdov pa ni vedel, kaj se je nekaj dni pred tem dogajalo v hribih visoko nad Mežiško dolino.

Dne 1. aprila 1943 je Franc Rozman-Stane osnoval v Topli prvi koroški bataljon, katerega ko-

mandant je postal Franc Pasterk-Lenart, komisar pa Boris Cizmek-Bor. Prva naloga, ki so si jo zadali, je bil napad na Mežico. Ker pa so bile v Črni, Prevaljah in Pliberku nemške postojanke, so morali biti partizani pri snovanju akcije zelo previdni. Računati je bilo namreč treba, da bodo nemške enote takoj priskočile na pomoč. Zato je bila edina stvar, s katero so pri napadu na šolo, kjer je bila žandarmerijska postaja in pri napadu na kinodvorano, računali, velika naglica.

HITER UMIK

Ko so v noči od 2. na 3. april počili prvi strel, so se zasede, ki so ostale na vpadnicah v Mežico, pripravljale na spopad s sovražnikom. Napad na kinodvorano je uspel, boji okrog žandarmerijske postaje pa so še trajali, ko je iz smeri Črne že prihajala prva nemška kolona na pomoč svojim pajdašem. Partizani, ki so se pri Poleni vasi spopadli z njimi, so jih skušali zadržati.

Zaradi naglice borci v Mežici niso uspeli osvojiti žandarmerijske postaje. Nekaj Nemcev je padlo, na naši strani pa je bil ranjen komisar, ki je nekaj dni kasneje ranam tudi podlegel. Partizani so izpraznili nekaj trgovin,

potem pa se umaknili nazaj v hribe.

Napad je bil pravi šok za Nemce, njegov uspeh pa je bil prav v hitri in bliskoviti izvedbi.

— »Kakšne so bile nadaljnje akcije partizanov na tem področju?«

Pogovarjamo se s tov. Pavlom Grubelnikom, ki se je poleti 1943 priključil koroškemu bataljonu.

— »Po napadu na Mežico, so Nemci vse sile vložili v to, da bi uničili partizansko vojsko. Vendar niso uspeli. Še nadalje smo izvajali diverzije in manjše akcije. Tako vem, da je bil večkrat porušen daljnovod, ki je napajal mežiški rudnik. Tudi železniško progo Dravograd—Celovec smo često minirali, napadli pa smo tudi Otiški vrh, kjer so bile spravljene lokomotive.«

MNOŽIČNE MOBILIZACIJE

— »Kateri so bili najpomembnejši dogodki v letu 1944?«

— »Najpomembnejše je, da so v tem letu začeli ljudje množično odhajati k partizanom. Zaupanje smo si pridobili tudi z uspešnimi diverzantskimi akcijami, ki smo jih izvajali včasih kar sredi dneva. Tako je na primer spomladi 1944

naša VOS skupina napadla žandarmerijsko postajo v Potočah. Vodila sta naju dva brata, nemška vojaka, sicer pa Slovenci, ki smo ju pred tem ujeli. Po gozdu sta nas pripeljala prav do stavbe. Zandar, ki je bil zunaj, je ušel, štiri ali pet tistih, ki so bili v hiši, pa smo razorožili. Tako smo prišli do dveh pušk, dveh brzostrelk, ogromno pištol in nabojev.

Največji spopad tega leta pa je bil poleti v Bistri, kjer so enote vzhodnokoroškega odreda prizadejale sovražniku velike izgube. Bataljon je prestregel Nemce, ki so selili slovenske knete in osvobodili ljudi. Na pomoč so prišli nemški vojaki iz Črne, vendar je bataljon nažagal most čez reko, tako, da se je oklepnik zrušil v reko in ostal tam vse do osvoboditve.«

— »Kako pa je bilo v Mežici?«

— »Po napadu na Mežico tu ni bilo večjih akcij, razen občasnih spopadov med patruljami. V Zervaju smo spomladi 1944 uničili transformatorsko postajo, tako, da je nekaj časa stala proizvodnja v rudniku. Večkrat smo tudi prišli in mobilizirali delavce, ki so se zbirali pri vходу v jamo. V glavnem pa smo delali na tem, da se zmanjša izkoriščanje rude. Ing. Čeh je ves čas delal z nami. Takrat so odkrili bogato nahajališče svinca. On pa je uredil, da tukaj rude sploh niso začeli izkoriščati, temveč da so jo iskali drugje.«

Tudi danes je rudnik Mežica tisti dejavnik, ki je pripomogel k izgradnji in boljšemu zunanjemu izgledu celotnega kraja. Občani pa so se odločili tudi za samoprispevek, s katerim bodo asfaltirali ulice, uredili cestno razsvetljavo

in zunanji izgled trgov ter postavili pretvornik za drugi, ponekod pa tudi za prvi TV program. V načrtu imajo izgradnjo telovadnice, za kar bo del sredstev prispeval tudi rudnik. Ta se je v zadnjem času preusmeril v predelovanje svinca v končne izdelke in si tako finančno opomogel. Poleg rudnika je edina večja organizacija združenega dela tu še gostinsko podjetje Peca. Vendar le-to ne more zaposliti vse ženske delovne sile, ki je na razpolago. Le-ta v velikem številu še vedno odhaja na delo v bližnji Šmihel, na ono stran mje. Tam delajo v tovarni filtrov za motorna vozila. Vsi težko čakajo na to, da bo rudnik Mežica začel graditi tovarno za montažo akumulatorjev, kjer bodo potem žene morda našle zaposlitev doma. Problema zaposlovanja moške delovne sile v Mežici ni. Več kot polovica moških je zaposlenih v rudniku, pa tudi gozdni obrati v bližini so močni, tako, da jim ni treba hoditi na delo v zamejstvo.

TURIZEM MNOGO OBETA

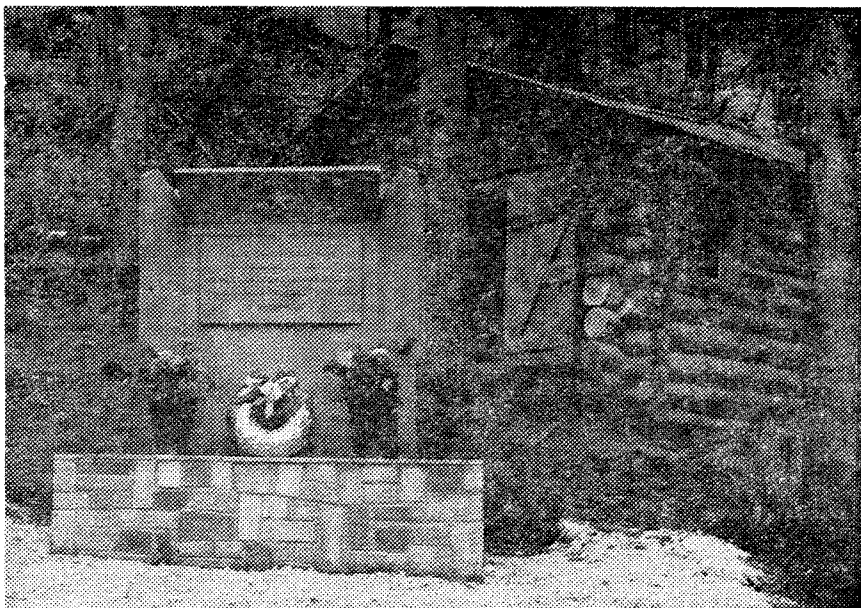
V Mežici imajo tudi nekaj žičnic, ki omogočajo smučarjem kar prijetno smuko ob vznožju Peca. Če je dovolj snega, seveda. In prav ob tem so se pri Gostinskem podjetju Peca zamislili. Če bi namreč dobili kredite za izgradnjo nadaljnjega sistema žičnic, bi lahko čez nekaj let smučali že na 2000 m visokih pobočjih Pece. In v kraju bi se začel razvijati zimski turizem...

Vendar je tudi že sedaj telesno-kulturna dejavnost v kraju zelo razvita. Gradijo več teniških igrišč, kjer bodo prihodnjo zimo uredili drsališča. Imajo tudi svoje kulturno društvo »Svoboda«, kjer sta aktivna zlasti dramska sekcija in moški pevski zbor. Pri proslavah za dan republike, dan borca in ob pomembnih obletnicah iz NOB sodeluje tudi mladina. Pa ne samo tu. Odkar so se v vodstvo ZSM vključili aktivni mladinci, so skupaj z drugimi družbeno-političnimi organizacijami tega kraja že dvakrat pripravili akcijo za oklepanje domačega kraja, aktivno pa so delovali tudi, ko se je bilo treba odločiti za samoprispevek.

— In kako tukaj gledate na problematiko Slovencev v zamejstvu, zlasti Koroških Slovencev?

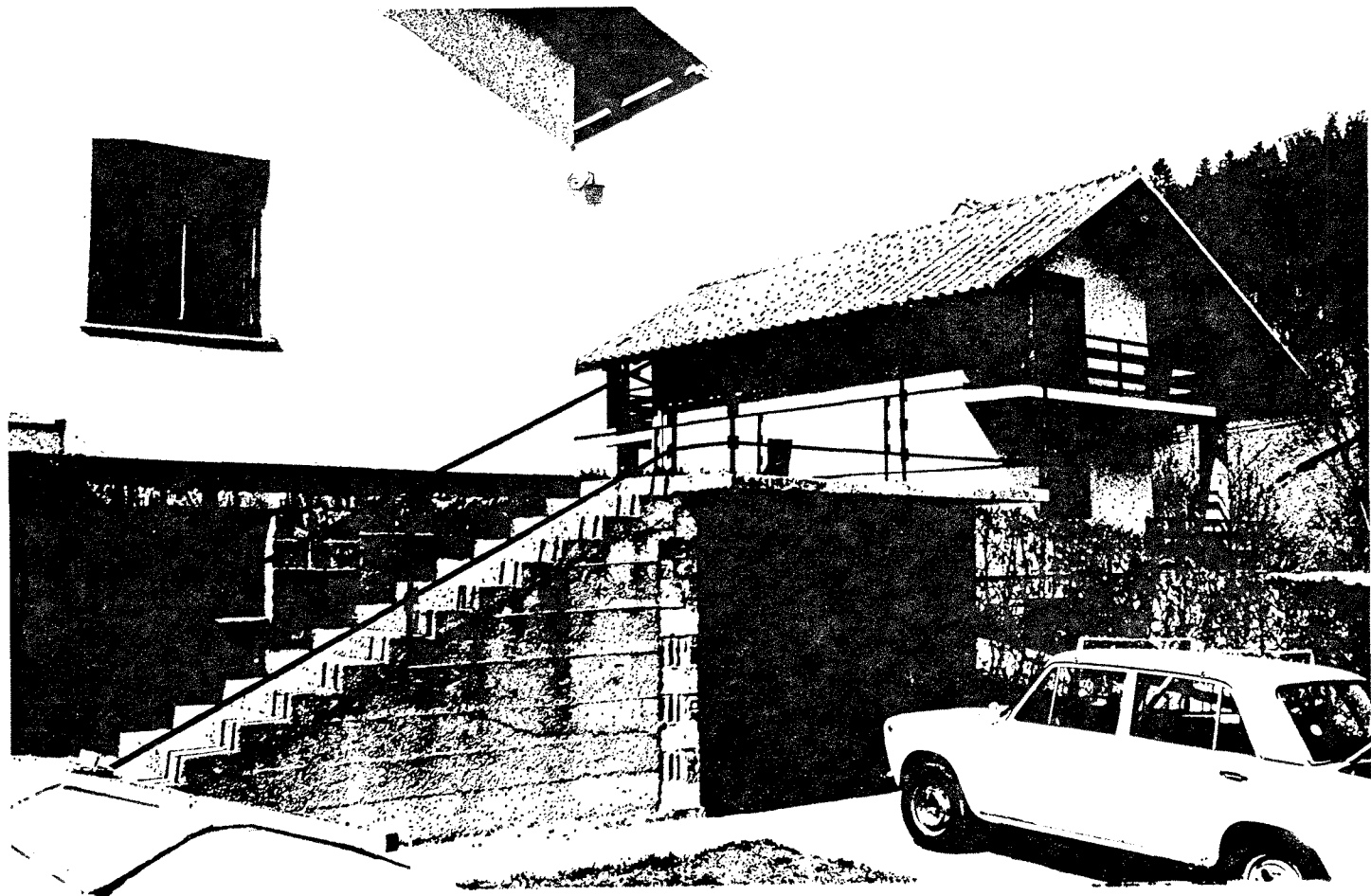
»S koroškimi Slovenci sodelujemo in smo dobro povezani,« pravi tov. Grubelnik. »Kulturno-prosvetno društvo iz Zeele Kaple je že večkrat nastopalo pri nas in želimo, da bi ta srečanja prerasla v tradicijo. V njihovi folklorni skupini in pevskem društvu sodeluje veliko mladih. Mislim, da lahko čim pogostejša srečanja med njihovo in našo mladino vplivajo na krepitev narodne samozvesti in dajo občutek sigurnosti v obstoj slovenstva. Mi smo z njimi, ko se borijo za svoje pravice in se ne pustijo preštevati. Podpiramo jih na vsakem koraku, saj smo tudi mi Korošci, vsi skupaj pa Slovenci!«

Foto: in tekst: LENJA VIPOTNIK

Pred hotelom Peca (levo) — Nad Sahmanovim bunkerjem, ki je zdaj obnovljen, je prevzela pokroviteljstvo šolska mladina

Stanovanjski problemi
družin borcev NOV

V IMENU NAŠEGA POŠTENJA

Ze nekaj let se pojavljajo poleg prošelj za ureditev stanovanjskih vprašanj borcev NOV tudi prošnje za ureditev stanovanjskih vprašanj otrok borcev. Zdaj smo borci toliko stari, da imamo že odrasle otroke. Vendar pa komisije odklanjajo take zahteve, kar je tudi prav. Pred ustavo in drugimi predpisi so vsi mladi ljudje izenačeni in otroci borcev NOV ne morejo in ne smejo biti kakorkoli privilegirani med ostalo mlado generacijo, ki ni kriva, da nima staršev — udeležencev NOV. Ker pa tudi na tem področju prihaja kdaj pa kdaj do nepravilnosti in izigravanja predpisov smo pripravili ta zapis.

Po podatkih, s katerimi trenutno razpolaga Republiški odbor ZZB NOV Slovenije, je v Sloveniji nerešenih še približno 2500 stanovanjskih problemov borcev NOV. To je še vedno precejšnje število kljub temu, da je v preteklosti družba rešila veliko število stanovanjskih problemov borcev in da so bila zato z vsem razumevanjem in odgovornostjo dana ogromna finančna sredstva. Mnogokrat so se pojavljale tudi na najvišjih ravneh organov in organizacij trditve, da bodo z letom tem in tem rešeni stanovanjski problemi borcev NOV. Tisto leto pa ni prišlo in ne more priti. Ze rešen stanovanjski problem se zopet na novo odpre, nastajajo novi problemi v družini: bolezen, starost, smrt, odrasli otroci... Se bi lahko naštevali težave ob reševanju teh problemov in to ne samo pri kategoriji borcev NOV, temveč v družbi sploh. Se vedno živi del prebivalstva v neprimernih prostorih, še vedno živi del mlade generacije stisnjen ob starše in tako ne more razviti samostojnega življenja. Poznamo torej položaj in vsi si prizadevamo, da bi ga čim hitreje, čim boljše in pošteno rešili. Razumljivo pa je, da se ob pomanjkanju kakršnekoli dobrine porajajo tudi nepravilnosti, nepoštenja. To je zakon ekonomike. Družba si prizadeva take pojave preprečiti ali vsaj zmanjšati na najmanjšo možno mero. Zato imamo ustavo, vrsto zakonov, ki naj bi preprečili razne nepravilnosti in nepoštenosti. Sprejeti so predpisi, ki urejajo stanovanjsko graditev, kriterije razdeljevanja stanovanj, urejajo najemna in podnajemna razmerja, politiko kreditov, stanovanjskega varčevanja in lahko bi naštevali še kaj.

Pa vendar imamo kljub obilici predpisov, kljub moralno-etičnim načelom, ki jih naša družba proklamira, primere, ki so vsekakor vredni obsodbe tako pravne kot moralne. Med ljudmi, pa tudi med člani ZB so posamezniki, ki pozabljajo na človeške vrline. S svojim vedenjem, s svojimi moralnimi gledanji, odnosom do družbene imovine tep-tajo moralno-etična načela, ki naj bi veljala za vse. Podpirajo in izkoriščajo »protekcio-naštvo«, zveze in poznanstva, izigravajo predpise itd.

Na naš odbor, na komisio za vloge in pritožbe, se obračajo člani ZB, ki iščejo in pričakujejo pomoč tudi pri reševanju svojega stanovanjskega problema. Stari ali starejši so že bolni in čakajo na rešitev. Pritožujejo se nad počasnostjo reševanja njihovih zadev in na nepravilnosti pri tem. Te pritožbe so po večini zelo nekonkretne. Morda je vmes res nekaj praznih govoric in

obrekovanj, pravgotovo pa opozarjajo tudi na nepravilnosti.

Nekonkretnih zadev ni mogoče reševati. Če pa nastopa pritožitelj s trdnimi dokazi o izigravanju zakonskih predpisov, se je moč spustiti v presojo o pravilnosti zadeve in morebiten pregon.

V nadaljevanju tega članka navajamo iz naše prakse konkreten primer lažnega izigravanja, katerega rešitev se vleče že 3 leta in ustrezne rešitve ne vidimo.

KREDIT ZB ZA HČERKO

V letu 1974 je na našo komisijo prišla vloga dr. S. K., znanega strokovnega delavca iz Ljubljane, ki prosi RO ZZB NOV za pomoč in zaščito svojih pravic pri pravdnju z nekim delavcem iz Škofje Loke češ, da ga moti s svojim vedenjem kot sosed njegove počitniške hiše. Ta delavec si je nezakonito ob hiši naredil garažo, katere streho je predvidel za teraso. K njej je sezidal stopnice za vhod v hišo.

To pa je motilo dr. K. S. in je sprožil spor. Krajevna organizacija ZB se je na izredni seji zavzela za delavca ter poslala dopis Skupščini občine Škofja Loka s priporočilom, naj se imenovanega minimalno kaznuje ter naj se ne ruši sezidano, ker to ne bi bilo smotno; bilo bi celo nesocialno in nehumano. Svoje priporočilo utemeljuje ZB s tem, da je ta delavec sin padlega borca in matere aktivistke ter da je bil že kot triletni otrok s starimi starši izseljen.

Proti temu priporočilu Združenja borcev je dr. K. S. napisal pritožbo, ki je prišla med drugim tudi na RO ZZB NOV. V njej navaja med drugim: »... Predstavljam si namreč, da so naloge in vloge Združenj borcev NOV na vseh stopnjah popolnoma drugačne, kakor pa si jo zamišlja Združenje borcev NOV Puštal, ki se s svojo intervencijo postavlja v zaščito človeka, ki je očitno ravnil protizakonito in netovarisko...« in nadaljuje: »... odnosi se lahko in morajo urediti po redni poti, ne pa s pritiski in dajanjem potuhe človeku, ki ne spoštuje zakonov niti elementarnih zahtev človeškega sožitja« (dobeseden citat podčrtal pisec). In končno poudari, da bo moral, če se zadeva ne uredi, zahtevati dosledno spoštovanje ustave, zakonov in občinskih predpisov.

Predno pa je naša komisija v tej zvezi karkoli ukrenila, je prejela pismeno pritožbo nekega mladega strokovnega delavca S. R. — sina umrlega borca NOV. Le-ta navaja in dokazuje v pritožbi težave v zvezi s svojim nerešenim stanovanjskim problemom. Ima družino, s katero stanuje v eni sobi. Po

umriem očetu je lastnik stanovanja, ki ga zaseda že preje omenjeni dr. K. S. Ze pred leti je zato S. R. dal sodno odpoved za to stanovanje, ki pa ga dr. K. S. ni mogel izprazniti, ker je živel v njem s svojo družino. Zaradi tega se je dr. K. S. obrnil za pomoč na mestno, oziroma občinsko stanovanjsko komisijo ZZB NOV. Glede na te razloge je stanovanjska komisija sprejela sklep, da se imenovanemu v tej stiski, čeprav je imenovani lastnik komfortne in udobne počitniške hiše, pomaga in dodeli dolgoročni kredit (tj. celotno vsoto 32. milj. starih din) za nakup komfortnega stanovanja. Do nakupa je tudi prišlo. Vendar pa je po nekkih čudnih poteh prešlo novo osemdeset kvadratnih metrov veliko stanovanje do 3/4 v last hčerke dr. K. S., ki se je tja vselila. Praktično se je zgodilo to, da je dr. K. S. poskrbel za rešitev stanovanjskega vprašanja hčerke in to s sredstvi ZB, hkrati pa ostal še naprej v sodno odpovedanem stanovanju.

Tako še vedno čaka na rešitev svojega stanovanjskega problema mladi S. R., ki je lastnik spornega stanovanja v katerega pa ne more, dokler dr. K. S. ne dobi drugega primerne stanovanja.

VSEKAKOR PA SO ZANIMIVE SODBE SODISCA O TEM SPORU!

Pravgotovo družba s sprejemanjem predpisov zasleduje in prek njih tolmači socialistična načela. Po teh načelih bi se morali tudi ravnati. Večkrat, tudi v tem konkretnem primeru, pa je sodišče odločilo le po črki zakona in ni upoštevalo zdrave logike in ni presojalo zadeve iz vseh strani. Najbrž bi moral imeti pri takem razsojanju velik delež sodnik-poročnik, ki naj bi poleg strokovnega delavca-sodnika, razsojal s človeškega vidika, upoštevajoč moralno-etična načela družbe. Toda po praksi sodeč se tudi ta mnogokrat priključuje sojenju po črki zakona.

Sodba, ki je bila izrečena že v l. 1975 na občinskem nivoju je, po našem mnenju pravilno razsodila, da se mora dr. K. S. izseliti iz spornega stanovanja, kajti dobil je ustrezno stanovanje, kupljeno s kreditom ZB. Poleg obširne obrazložitve za tako odločitev, je sodišče tudi moralno obsodilo dr. K. S.

Tej sodbi je sledila pritožba dr. K. S. zaradi tega je šla celotna zadeva na Okrožno sodišče. Le-to je sklenilo, naj se zadeva vrne prvotnemu sodišču v ponovno sojenje češ, da niso bili izpeljani vsi dokazi. Rečeno je bilo, naj se ugotovi če je kupljeno stanovanje primerno, da se vanj vseli vsa družina (t. dr. K. S. s poročenim hčerko) in če je upoštevano, da je tu še poročeni sin, ki je menda že vrsto let na delu v Nemčiji. Preveri naj se tudi, če je resnična trditev dr. K. S., da je preselil hčerko in prenesel 3/4 lastništva nanjo z vednostjo organizacije ZB ter, da ni nikoli izjavil, da se bo po nakupu lastnega stanovanja izselil z vso družino iz odpovedanega stanovanja. In končno pravi sodišče: Šele po temeljitem pretehtanju vseh okoliščin bo mogoče presoditi ali nova situacija dopušča preselitev dr. K. S.

v novo stanovanje, ker gre očitno tudi za »naravno ločitev generacij«.

Torej kot kaže, je dr. K. S. že tedaj prosil kredit ZB za stanovanje svoje hčere!

☆

S tako utemeljenim sklepom je šel spis ponovno v obravnavo na občinsko sodišče. Le-to je v januarju 1976 izreko sodbo: Zavrne se zahtevek, da se dr. K. S. odpove stanovanjska pravica, niti se ni dolžan izseliti v novo stanovanje v Ljubljani, niti ne v svojo počitniško hišo v Škofji Loki.

Sodba in obrazložitev, ki sledi tej odločitvi sloni na popolnoma drugačnih ugotovitvah, kot je to bila sodba in obrazložitev istega sodišča v letu 1975. Sodišče si je medtem ogledalo še obe stanovanji, zaslišalo dr. K. S. ter pogledalo nek dokument delovne organizacije dr. K. S. Po takih dodatnih dokazilih je razsodilo, kot smo zgoraj navedli.

V tej obrazložitvi sodišče takole utemeljuje: dr. K. S. se iz spornega stanovanja ni dolžan izseliti, ker se nima kam izseliti. Res je, da ima v Škofji Loki počitniško hišo, le-ta pa se »po tem in tem členu zakona« ne šteje za stanovanjsko hišo. V novo kupljeno stanovanje pa tudi ne more, ker je stanovanje že zasedeno po njegovi hčerki, ki je poleg tega še lastnik tega stanovanja do 3/4. Skratka, stanovanjska odpoved ne more ostati v veljavi, dokler mu kdorkoli ponovno ali pa mladi S. R. ne preskrbi ustreznega stanovanja.

Mi pa se vprašujemo: — četudi dr. K. S. dobi ponovno novo ustrezno stanovanje, ima le-ta še poročene sina, za katerega pa mora, po tej logiki, spet dobiti stanovanje in je torej rešitev tega problema ponovno vprašljiva.

Toda ali naj se spuščamo v razmišljanje ali celo reševanje stanovanjskih problemov otrok borcev NOV, če pa, kot smo že v uvodnem delu povedali, še tako veliko število udeležencev NOV čaka na rešitev svojega stanovanjskega vprašanja!

In končno še! Ali stanovanjska komisija ne more popraviti napako, če je že sodišče ni. Komisija pri mestni skupščini, ki je kredit dala, bi morala, ko je ugotovila, da je bil namen dodelitve tako izjemno visokega kredita izigran, predlagati razveljavitev odločbe o dodelitvi posojila in zahtevati vrnitev posojila s pripadajočimi obrestmi kot to določa 11. čl. odloka o načinu upravljanja s sredstvi družbene pomoči v stanovanjskem gospodarstvu za udeležence NOV (Ur. list SRS št. 25/75).

Pa še: Verjetno govorimo v imenu vseh borcev NOV. Obsojamo tako in podobna dejanja kogarkoli v naši družbi, pa čeprav tudi udeležencev NOV, ki si, sklicujoč na udeležbo v NOV, dovoljujejo taka izigravanja. S tem izpodkopavajo in rušijo zgled v moralno-etičnem pogledu, vseh tistih, ki so že pred l. 1941 in vsa leta med vojno in po njej s svojim vedenjem dokazali, da se borijo za nove odnose med vsemi ljudmi, za samoupravo socialistično družbo.

V imenu komisije za vloge in pritožbe pri RO ZZB NOV Slovenije
NADA TARMAN

Bled, čeprav pomemben poskus opomina

Kaj je Sharpevillski incident. Na to vprašanje in še kaj več, se je trudil odgovoriti MCK Klubov OZN Ljubljana pri MK ZSMS Ljubljana nedavno tega v spodnji pasaji »Maximarketa«. Tam so namreč v enem od prostorov nadobudni mladinci obesili nekaj slik redkih poznanih revolucionarjev, razstavili maloštevilne risbe otrok na to temo in spustili v okolje zvoke moderne glasbe. Ta je v resnici skupaj s »slajdi« in kratkimi filmskimi projekcijami še najbolj pritegnila mimoidočega občana. Reklame za ta dogodek je bilo namreč premalo, počastitev Dneva (lahko tudi tedna) proti rasni diskriminaciji, v preskromnih mejah, da bi lahko resno zavzela in zavezala prebivalstvo v razmislek na to temo.

Leta 1960, natančneje 21. marca, so bile namreč v nekaterih južnoafriških mestih demonstracije v znak protesta proti zahtevi, da morajo vsi Afričani nositi »knjižico o podatkih«. Mnogi so se takrat miroljubno zbrali pred policijskimi postajami, da bi jih zaprli, ker so pustili svoje knjižice doma. Na policijski postaji v afriškem delu Sharpevilla pa so policaji, oboroženi z brzostrelkami in puškami, streljali v množico, medtem ko so jih preletavala re-

aktivna letala in jim naganjala strah v kosti. Po poročilih je bilo 69 ubitih in 200 ranjenih, med njimi tudi ženske in otroci.

To je res dogodek vreden vsega obsojanja in spominjanja. Generalna skupščina

1553 SLOVENSКИH IMEN

Veliki stenski zemljevid Slovenije, zadnji izdelek kartografa Ivana Selana do sedaj, imamo v rokah. To je njegov 320. zemljevid, a ne zadnji, kot pravi, zato pa najzanimivejši za Slovence onstran naše meje. Sklenil je, da jim bo poskušil pomagati s tem, da bo po slovensko naseljenem območju sedanje Avstrije in Italije ponovno izbrskal na dan vsa nekdanja stara, prvotna slovenska imena krajev in kmetij, gora in voda, kolikor so se ohranili na starih vojaških specialkah, v ljudskem izročilu in drugod. Nekatera imena oddaljenih krajev zvenijo izredno domače: Krasnica, Plešnica, Pobrinski, Vigrednik. Predvsem veliko takih krajev je v zahodnem delu Karenskih Alp, dolini tilmentske Bele, ob Rezi, zahodnem delu Beneške Slovenije in Kanalske doline.

ZN o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije. Potrdila je le principe, ki so bili sprejeti že v Splošni deklaraciji o človekovih pravicah. Zavzela se je za neobhodno odstranjanje takšne diskriminacije, v katerikoli obliki širom sveta in za sprejetje nacionalnih in mednarodnih mer v ta namen.

Leta 1966 je nato Generalna skupščina proglasila 21. marec za Mednarodni dan za odpravo rasne diskriminacije. Pozvala je vse članice ZN, nekaj let kasneje, 1972, da vsako leto praznujejo teden solidarnosti s kolonialnimi prebivalci Južne Afrike in Gvineje ter rta Verde, ki se vsi še kako bore za svobodo. Ta teden naj bi se začel praznovati 25. maja, ko je dan osvoboditve Afrike. Obletnic tega dne se spominjajo v vseh organih Združenih narodov, v specializiranih agencijah, v mednarodnih organizacijah, po državah članicah, mednarodnih nevladnih organizacijah in po sredstvih javnega obveščanja.

Ta dan nas tako vedno znova opozarja, če smo morebiti postali med poročili o vsakodnevnih grozotah že otopeli, da rasizem, fašizem in drugačne vojaške diktature, niti za hip ne počivajo, ne glede na kontinent. Zato moramo vsi napredni narodi tako praznovanje še poudarjeno organizirati, kajti tudi vstrajno opozarjanje obrodi sadove, predvsem pa daje ljudem, ki še živijo v nemogočih razmerah in brez pravih osebnih pravic, neke vrste podporo in spodbudo za nadaljnji boj, ki je dolgotrajen in ubijajoč. Naša država je bila vedno in je vzgled take podpore in zavzemanja za svobodo in enakopravnost vseh narodov in ras in prav tako ravnanje ji je dvignilo ugled v celem svetu. Zato smo mladim za njihovo misel in trud v zvezi s praznovanjem 21. marca hvaležni, pričakujemo pa v bodoče še večjo popularizacijo in kvalitetno zastopanje ter širjenje tako pomembne ideje kot je enakost ras.

NEVA MUZIC

Rudi Šturm kot mitraljezec

Dobili smo »brata« v sosednji republiki

BRATSTVO-JEDINSTVO

GLASLO ZA NJEGOVANJE BRATSTVA I JEDINSTVA NAŠIH NARODA I HISTORIJSKO-REVOLUCIONARNIH TRADICIJ
NOB-ov I EKONOMSKIH, DRUŠTVENIH I KULTURNIH DOBROBUTOV PLUJA I GRADNJA POSRATIMA JUHOSLAVIJE
SOCIJALISTIČKI PATRIOT

Rudi Šturm – partizanski umetnik

Rudi Šturm, rojen na Vrsnem dne 11. februarja 1926, je vsa svoja otroška leta posvetil lepoti domačega kraja. Ko je leta 1932 začel obiskovati ljudsko šolo na Vrsnem, razumljivo takrat v italijanskem jeziku, je prvič začutil pomen učenja, še posebej pa ga je veselilo risanje. Ko je ob šolskih počitnicah pasel živino in iz podkrmskih višin opazoval zelenomodro Sočo, je že pričel z risanjem živali in pokrajine. Želja po umetniškem udejstvovanju je bila vedno močnejša. Njegovo nadarjenost za risanje je v osnovni šoli opazil tudi italijanski učitelj, ki je nagovarjal očeta, da bi dal svojega sina v šolo za upodabljačo umetnost pod pogojem, da bi se vpisal v mladinsko fašistično organizacijo. Pod tem pogojem pa oče svojega sina ni hotel dati v šolo. Dejal je, da ga raje vidi mrtvega pred domačim pragom kot da se vpiše v tako fašistično organizacijo. Tako je Rudi po končani osnovni šoli odšel za hlapca v vas Ploho nad Livkom, kjer ni zaslužil niti za obleko.

V začetku februarja leta 1943 pa je ušel splošni mobilizaciji. V neki kavarni iz časov prve svetovne vojne se je zbralo deset fantov, ki so ušli Italijanom, med njimi je bil tudi Rudi Šturm.

Nekaj časa je delal doma na terenu, dne 5. aprila leta 1944 pa se je vključil v Idrijsko-tolminski odred. Kasneje je bil v Kosovelovi brigadi in nato pri komandi mesta Tolmin kot mitraljezec — vse do osvoboditve.

Po osvoboditvi je zopet začel risati, obiskoval pa je tudi Robbovo šolo za likovno umetnost in kljub naporni službi končal dve večerni šoli za likovno umetnost. V Škofji Loki se je udeležil skupinske umetniške razstave, ki je vzbudila veliko zanimanje po vsej Sloveniji.

Leta 1971 se je prvič javno predstavil v Tolminu s samostojno razstavo. Tokrat je razstavljal osemnajst študijskih portretov. Kasneje leta 1973 je imel ponovno sa-

V Zagrebu pripravljajo novo glasilo »Bratstvo-jedinstvo« — socialistički patriot. Izhajalo naj bi vsake štiri mesece v obliki revije v formatu 33 x 25 cm. Vsaka številka bo imela 80 do 120 strani, bo lepo opremljena ter tiskana v barvah in črno-beli tehniki.

Glasilo bo po vsebini živa in nova enciklopedija, nekakšen izvirni revolucionarni mozaik borbe naše herojske Komunistične partije in Skoja, delavskega razreda, kmetov, napredne inteligence in ostalih domoljubov v predvojni revolucionarni borbi in NOB. Glasilo bo pisalo o brezštevilni plejadi vseh stih, ki so na katerikoli način prispevali k tem veličastnim zmagam. Glasilo bo zanimivo za vsakogar, koristilo pa bo predvsem predavateljem v šolah kot inspiracija in dodatni material pri poučevanju zgodovine NOB. Dobrodošlo bo tudi v vsaki družbeni organizaciji, tovarni, krajevni skupnosti, domu. K pisanju so seveda vabljeni vsi, ki imajo kaj povedati na tematiko NOB.

MAKS BURGAR

MONOGRAFIJA ZIDANŠKOVE BRIGADE

Monografijo o brigadi, ki jo je napisal Mirko Fajdiga, kustos muzeja NOB v Mariboru, so predlagali žiriji za nagrado ob dnevu vstaje slovenskega naroda. To so sklenili na eni od sej ZZZB NOV občine Maribor. V obrazložitvi poudarjajo, da je knjiga, ki je izšla konec septembra lani v okviru založbe Partizanska knjiga v zbirki NOV in POS, temeljito in kvalitetno delo. Sloni na številnih dokumentarnih in spominskih virih. Avtor je delo pripravil deset let in je vanj vložil veliko truda. Upošteval je tudi 647 pripomb, zbrati pa je bilo treba veliko gradiva pri posameznikih. Vse to pomeni, da je avtor proučil obsežen material. V monografiji, ki je med borci in sploh med širokim krogom bralcev naletela na zelo lep sprejem, so na živ in plastičen način obravnavani posamezni boji, akcije, požrtvovalnost in junška dejanja posameznih borcev, mitraljezcev, bombašev, funkcionarjev v brigadi, njen notranji razvoj in operacijsko območje, takratne razmere ter navezanost kmečkega prebivalstva na to brigado. Prav zaradi tega je izšla knjiga pomemben prispevek k zgodovini vojaškega razvoja NOB na območju 4. operativne cone v letih 1943–1945. Ob taki utemeljitvi predlagatelj meni, da bi monografija vsekakor zaslužila nagrado ob Dnevu vstaje slovenskega naroda.

DRAGO MIKLAVEC

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM

PRED VOJAŠKIM SODIŠČEM

*Deset dni je policija bila...
proces deset se dni razvija,
proces o Preserskem mostu —
tu se pravica je žalostila...*

*Devetinšestdeset jetnikov,
devetinšestdeset obsodb,
sodniki v vlogi so kronikov
šestnajstim so odmerili prerani grob.*

*Deset dni vsako jutro skupno
smo šli morda na zadnjo pot,
uklenjeni v verige skupno
smo sedli na zatožno klop.*

*Na mizi stal je križ visoki,
so priče gledale le vanj,
v tišini smrtni in globoki,
a ni pravičnih pričevanj.*

*Nič ni pomenila resnica
domača za voljkulji red,
je vse odtehtala pravica
prarimska za dva tisoč let.*

*Pred tribunalom stal sem reven,
je Lichtenberg pritrdil: Da!
Tedad pa nisem bil pohleven,
ubil na mah bi tega psa!*

*Prekleto reva, kultura,
ki služiš za krvav denar,
ti dala je sto lir kvestura
za podlo laž, umazan honorar.*

*Ta hip sem se okrenil urno,
odskočil brz je konfident,
najraje bi usekal urno
to prase, jaz ubog študent.*

*Ozrl ni se na razpelo
pravični vojni tribunal,
ko smrtno obsodbe bral je kolonelo,
od zadaj se je dvignil val*

*ogorčenja in jeze, jokaj,
je marsikdo od nas, drhtel
pod težo smrtno sodbe, stokal
in v dnu srca ta svet preklel...*

*Za sabo vem le to prav jasno,
da sem smejal se na ves glas,
prepričan, da bo le začasno
in da fašiste vzel bo vrag.*

FILIP RIHAR
(se nadaljuje)

Vsak top — protitankovski top

Ko se s tem nadaljevanjem naša serija izteka, so nam ostali od protitankovskega orožja v naši armadi v glavnem samo še topovi. Orožja za boj proti tankom je veliko — upamo, da je naša serija to dokazala; dokazala je tudi, da so naše oborožene sile — Jugoslovanska ljudska armada in teritorialna obramba — za tovrsten boj opremljene najsoodobneje, omenili pa smo tudi, da je vsaj za eno obliko protitankovskega boja izurjen prav vsak naš vojak, sleherni borec teritorialne obrambe. Opisovali smo orožje in njegove možnosti; o ljudeh, ki z njim ravna, smo pisali že dostikrat in velikokrat se bomo. Kajti še tako moderno in popolno orožje vendarle ne doseže niti najskromnejšega uspeha, če niso ob njem možje — pa tudi pripadnice teritorialne obrambe — vrhunsko izurjeni za ravnanje s tehniko. srčni in odločni braniti domovino ter pridobitve socialistične revolucije. Materialno-tehnični dejavnik je nujen, vendar brez človeškega dejavnika ostane brez haska.

Spodobi se, ko že govorimo o protitankovskem boju, da od topov najprej predstavimo protitankovski top, se pravi top, posebej namenjen za napade na tanke. Našemu domačemu so dali oznako T-12, njegov kaliber pa meri 100 mm. Strelja neposredno, njegov brisani domet je okoli 2000 metrov, napada pa tudi posredno do 6000 metrov daleč. Če napada na razdaljo 2000 metrov, ga danes v svetu ni srednjega tanka, čigar oklep bi vzdržal eksplozijo topovske granate. S težkimi tanki se zgodi isto, kadar je top malo bliže — vsaj 1200 metrov. Posebna odlika tega našega protitankovskega topa je, da ima merilno napravo, s katero lahko namerja na tanke tudi ponoči. Top tehta 2500 kg, zato ga

Z gorskim topom B-1 na vrhu Triglava

mora vleči tovornjak ali lahki vlačilec, strelja pa s kumulativnimi in pancirnimi granatami.

Vendar ni samo artilerija sposobna s topovi uničevati tanke; tudi planinske enote naše pehote imajo zelo učinkovito orožje za tak boj — gorske topove, prvi izdelek naše povojne vojaške industrije in prvi uspeh domačih konstruktorjev. To je gorski top B-1, ki se je rodil leta 1948, armada pa ga je dobila v oborožitve dve leti pozneje. Imena »gorski top« nima kar tako. Borci ga lahko zvlečejo kamorkoli, lahko pa ga tudi zelo naglo razstavijo ter

po delih znosijo prek sten visoko v planine. Tja tanki ne morejo — vendar pa je treba pristaviti, da top ni namenjen v prvi vrsti za boj s tanki — to je le ena od njegovih zares širokih možnosti. Namenjen je za uničevanje in nevtraliziranje nasprotnikove žive sile, za rušenje utrjenih objektov, odpiranje prehodov čez minska polja, nevtraliziranje nasprotnikove artilerije ter za uničevanje tankov in drugih oklepnih bojnih vozil. Tehta komaj nekaj čez 700 kilogramov, zato ga ni pretežko vleči v planine, seveda pa ga po poteh vlečejo tovrstne živali — konji — ali tudi tovrstna vozila. To orožje lahke kopenske artilerije je namenjeno izključno za gorske predele. Njegov kaliber je 76,2 mm, v cevi ima 24 žlebov in prav toliko polj. Strelja neposredno in posredno, cev vzdrži 12.000 strellov. Top pri streljanju trza; pri nagibu cevi 0 stopinj, lahko trzne za 830 mm, ko pa je cev nagnjena za 45 stopinj, sme trzniti 550 mm.

Se večji kaliber od protitankovskega topa T-12 ima havbica M-1; njen kaliber meri 155 mm. Spada v srednjo artilerijo za za splošno podporo in jo uporabljajo za boj s sovražnikovo artilerijo, za nevtraliziranje oddaljenih ciljev, rušenje težkih bunkerjev in drugih utrjenih objektov, zasedanje rogov in zaklonov, za odpiranje prehodov skozi žične ovire in čez minska polja, napada pa tudi tanke in druga motorizirana bojna sredstva. Havbica tehta na položaju 6 ton, njene granate pa po 45 kg; v vsaki je dobrih 6 kg smodnika. Havbica strelja s trenutno-fugasnimi, dimnimi, kemičnimi (ki jih pri nas ne uporabljamo), svetilnimi in šolskimi minami. Granata ima začetno hitrost 600 metrov na sekundo in šine iz cevi, v kateri je 50 žlebov in prav toliko polj. Ko trza, je trzaj pri elevaciji od 0 do 25 stopinj dolg poldrugi meter, pri elevaciji od 40 do 63 stopinj pa dober meter. V pohodnem položaju je havbica dolga 8 metrov, cev z zadkom pa meri skoraj 4 metre. Normalno izstrelji po 3 granate v minuti, med daljšim streljanjem pa po eno v minuti.

Počasi spoznavamo, da so možnosti za protitankovski boj praktično neomejene. Pehota JLA, teritorialna obramba, planinske enote, helikopterji... Kjerkoli bi se agresor pojavil na našem ozemlju v morebitni agresiji na SFRJ, povsod bi naletel na tak ali drugačen odpor, tudi na tak ali drugačen način protitankovskega boja. Spoznali smo celo vrsto orožja, pa niti nismo omenili možnosti, ki jih imajo za tak boj tudi minometi — od kalibra 82 mm v pehoti do kalibra 120 mm v artileriji — ter še kako drugo orožje.

Napisal: MIROSLAV ULČAR

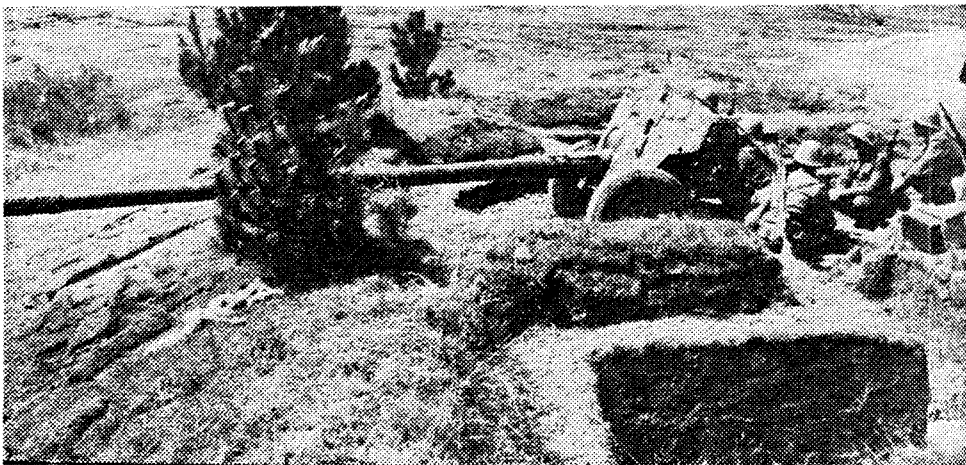

Tudi havbica M-1 kalibra 155 mm je v boju proti tankom zelo učinkovita

(Foto: MARJAN GARBAJS)

Kakršnokoli oviranje zelo zavre napredovanje nasprotnikovih tankov. Če ni pri roki strokovnjakov, morajo tudi tankisti sami sondirati pot, da preverijo, če jih morda ne čakajo protitankovske mine. (Foto: SLAVKO KRŠEVAN)

Protitankovski top T-12 kalibra 100 mm na položaju

ALBERT KLUN: PREKOMORCI V BOJH NA KORČULI

(Nadaljevanje in konec)

Da bi zbrali potrebne podatke o sovražniku in zaradi pomanjkanja prostora na ladajah, je bil v noči med 12. in 13. septembrom prepeljan na otok Korčulo 2. bataljon 3. prekomorske brigade, okrepljen z izvidniškimi inženirskimi in minometnimi enotami. Vodil jih je politkomisar brigade Stane Bobnar. Prav tistega dne je bilo na otoku Visu veliko zborovanje v počastitev proglasitve 1. dalmatinske brigade za proletarsko s mimohodom vseh enot, ki so bile na Visu.

Prav tisti dan je tovariš Tito izrekel znamenite besede: »Tujega nočemo, svojega ne damo!« To je rekel pred vsemi borci in med njimi je bilo nad 5000 borcev prekomorcev, večinoma iz Slovenskega Primorja in Istre.

Otok Korčulo je sovražnik držal v svojih rokah s 3. in 2. bataljonom (brez dveh čet, ki so bile na Mljetu) 750. polka 118. divizije ter z dvema baterijama topov. To so bile vsekakor upoštevanja vredne sile. Toda Nemci, ki jih je preplašila usoda bataljona »Brandenburg« in situacija na drugih otokih, so

sklenili zapustiti otok Korčulo in zbrati svoje sile za odločen odpor na polotoku Pelješcu. Ko so spoznali, da se partizanske sile pripravljajo za napad na Pupnat, so se umaknili proti mestu Korčuli. Z zaščitnicami ter z miniranjem naselij in poti so zadrževali napredovanje sil NOVJ. V noči med 14. in 15. septembrom so zapustili otok Korčulo in se prepeljali na polotok Pelješac.

Drugi bataljon 3. prekomorske brigade je tak potek dogodkov presenetil, saj ni pričakoval tako naglega umika Nemcev; zato ni sto-

ril odločnejših ukrepov, da bi jim preprečil prevažanje ljudi in materiala na drugo stran obale. Zgodaj zjutraj se je na otoku Korčuli izkrcala glavnina 3. prekomorske brigade, nekaj za tem pa tudi 11. dalmatinska brigada. Istega dne pod noč se je 3. prekomorska brigada zbrala v rajonu mesta Korčule, da bi se na podlagi podatkov izvidnikov seznanila s situacijo na jugozahodni obali polotoka Pelješca.

Tako je bil dokončno osvobojen otok Korčula, kjer so borci prekomorci sodelovali štirikrat: 1. prekomorska brigada je sodelovala v obrambi novembra in v borbah 22. do 25. decembra 1943, od 19. do 25. aprila je delovala ena četa 3. prekomorske brigade in 1. baterija 1.

brdskega divizion (ter moštvo 2. baterije brez topov istega divizion), sledila je akcija okrepljene 2. čete 2. bataljona od 15. julija do 1. avgusta 1944 ter naposled 2. bataljona od 12. septembra 1944 dalje oziroma celotna brigada od 14. septembra

1944 dalje. Moramo dodati še mornarje prekomorce, ki so sodelovali v vseh teh akcijah, saj so naše enote prevažali, in pa 1. ter 2. letalsko eskadriljo, ki sta z letališča v Italiji in pozneje z otoka Vis sodelovali v akcijah na otoku Korčuli.

OPOMBA: V Velji Luki na otoku Korčuli je zdaj spominška plošča, ki prča o deležu 1. in 3. prekomorske brigade za osvoboditev otoka. Na njej piše: 1943/1944 GODINE NA KORČULI POGINULO JE 350 BORACA PRVE I TRECE PREKOMORSKE BRIGADE.

Plošča je v imenu osrednjega odbora prekomorskih brigad in drugih prekomorskih enot NOVJ odkril maja 1965 narodni heroj Stane Bobnar, nekdanji politkomisar 1., 2. in 3. prekomorske brigade. Domicilni odbor II. prekomorske brigade je na razširjeni seji 13. novembra 1975 odobril predlog, da bi na Korčuli postavili spomenik 350 padlim borcem druge in tretje prekomorske ter artilerijske brigade, ki so padli tam v bojih v letih 1943 in 1944.

Namesto orožja čez mejo — tovarne

Zvezna republika Nemčija se je po ekonomski ekspanziji in razvoju približala najrazvitejšim državam kapitalističnega sveta. V primeri z drugimi izdelki široke in druge porabe ni zapostavila tudi proizvodnje naj-sodobnejšega orožja — vendar pa je drugače s prodajo tega orožja: trgovina z orožjem in vojno opremo je omejena.

Sredi leta 1971 je bomska vlada izdala odlok, s katerim je dovolila prodajo v zahodnonemških tovarnah izdelanega orožja le državam pakta NATO za potrebe njihovih oboroženih sil. Cenijo, da proizvodnja orožja in vojne opreme predstavlja približno 0,7 odstotka celotne vrednosti zahodnonemške proizvodnje, v izvoz pa gre le 0,2 odstotka tovrstnih izdelkov. Prav zato proizvajalci orožja in vojne opreme zahtevajo od vlade, da spremeni odločitev ter omogoči popolno svobodo v trgovini z orožjem, kakršna velja za vse druge izdelke. Zahtevo pojasnjujejo s tem, da bi ob sproščeni trgovini čez državne meje vojaška industrija popolneje izkoristila svoje kapacitete, povečal bi se promet v zunanji trgovini, za to pa objektivno obstajajo tudi prav vse možnosti. ZR Nemčija zavzema po obsegu zunanje trgovine drugo mesto v svetu, medtem ko je daleč za največjimi izvozniki orožja in vojne opreme. Lastniki vojaške industrije prav tako vidijo možnost zaposlitve še velikega števila delavcev v to svojevrstno industrijsko vejo, ki prinaša velike dobičke. Po najnovejših podatkih bomske vlade v ZR Nemčiji danes izdeluje orožje in številno vojno opremo okoli 20 velikih koncernov z več kot 200.000 zaposlenimi delavci različnih strokovnosti. Proizvajajo nadvse sodobno orožje raznih vrst in za razne namene za vse rodove in vrste oboroženih sil. Naj-

večja proizvodna postavka se nanaša na vojna letala, topove nekaj kalibrov in namenov, raketam, tankom, vojnim ladjam, podmornicam in drugim vrstam vojne opreme. Od tega števila so samo trije koncerni »klasični«, ki proizvajajo vojaška transportna in bojna letala, medtem ko so vsi drugi koncerni le kooperanti, ki jih imajo številne firme pri proizvodnji vojne opreme, tako da cenijo, da je v proizvodnji vojne opreme, tehnike in orožja skupaj zaposlenih okrog pol milijona delavcev. Naročila vlade ZRN glede proizvodnje orožja so vsako leto večja, ne glede na mirovno pogodbo, podpisano po koncu druge svetovne vojne, ki omejuje oborožene sile te države. Samo predlanskim je Bundeswehr firmam naročil za 4,3 milijarde mark orožja in opreme, dobiček firm

Zanimanje za nakup zahodnonemškega orožja je na svetovnem tržišču zelo veliko. Tako se je na primer princ iz Saudske Arabije med svojim obiskom zelo zanimal za nakup 710 tankov tipa MARDER, kar bi ga veljalo okrog milijardo mark. Zairski šef države Mobutu se zanima za rakete ROLAND in MILAN, južnoafriški premier pa bi rad kupil podmornice. Toda vsi so od bomske vlade dobili odgovor, kakršnega je že prej dobil iranski šah, ki ga je zanimalo 1000 tankov tipa LEOPARD: »Izvoz orožja iz Zahodne Nemčije je namenjen samo državam atlantskega pakta!« Bonska vlada s Helmutom Schmidtom na čelu je bila zelo odločno proti sleherni kombinaciji, po kateri bi morda le kako lahko izvažali orožje tudi še kam drugam.

sljivo veliko večja. Predvsem nekateri zahodnonemški izdelki, kakor so rakete ROLAND, protiletalski topovi RH 202 kalibra 105 in 120 mm, zlasti pa tank LEOPARD, so omenjeni kot superkakovostni v svetovnem merilu. Tako koncern Krauss-Maffei v Kasslu dobiva naročila iz vsega sveta — tega pa vlada trdno drži na vajetih. Tisoči do zdaj izdelanih jeklenih velikanov pa hrume v oboroženih silah članic atlantskega pakta. Toda nimajo ga samo one — dobile so ga tudi nekatere druge države, iz druge roke seveda, od držav članic atlantskega pakta, za katere zahodnonemška omejitev seveda ne velja, same jih pa tudi nimajo. Ob tako vztrajnem povpraševanju navedenih tipov orožja na svetovnem trgu zatorej ni prav nič čudno, če močna vojaška industrija vse bolj pritiska v parlamentarnih in vladnih krogih, da bi embargo ukinili ali vsaj omilili. Pristisk se je še posebno povečal, odkar se je v Zahodni Nemčiji povečala nezaposlenost.

Industrija svoje probleme vendarle rešuje, po svoje kajpak. Tako na primer proizvodnja reaktivnih vojnih letal ALPHA JET teče v francosko-zahodnonemški kooperaciji, tanke LEOPARD montirajo po licenci v Italiji. Zahodnonemške raketne čolne sestavljajo tudi v Kuala Lumpurju, Singapuru, Južni Ameriki. Njihovo orožje in strelivo proizvajajo v Iranu, Burmi, Gani, Indoneziji in drugih državah, katerim so prodali cele tovarne, dokumentacijo in tehnologijo. Prek take trgovine zahodnonemsko orožje vseeno prodira v svet. Izvoz celih tovarniških obratov in specialnih strojev ni omejen. Te stvari niso na seznamu prepovedanega vojnega orožja in jih zato zakon ne nadzira. Z vsem tem pa je omogočeno v bistvu še celo več kot samo prodaja končnih izdelkov. Kako daleč je torej še dan, ko bo ukinjen tudi embargo? Bo vlada v vojaško-industrijskem kompleksu vzdržala?

MIRKO DRCA

LJUDSKA OBRAMBA IN DRUŽBENA SAMOZASČITA

pa pri tem cenijo na okrog 250 milijonov mark.

Največje od vseh vojaških naročil je dobila tovarna za proizvodnjo vojnih letal Messerschmitt-Bölkow-Blohm v Münchnu; naročilo je bilo vredno 480 milijonov mark, medtem ko sta elektronski koncern Siemens iz Berlina in Münchna ter frankfurtski AEG-Telefunken dobila naročila za 338 milijonov mark. Koncern Thyssen v Essnu je od Bundeswehra dobil naročilo, vredno 121 milijonov mark, prejel pa ga je za proizvodnjo novih tankov.

ne le v pakt NATO. Kakršnakoli drugačna odločitev vlade bi utegnila slej ali prej potegniti iz pozabe preteklost, ko je nacistični tretji raj postal »kovačnica orožja za svet«.

Tisti, ki danes nadaljujejo kruppovsko proizvodnjo v Essnu in drugih središčih Porurja, so resda usmerjeni v proizvodnjo blaga za široko porabo in številnih strojev, vendar pa zato proizvodnjo vojne opreme in orožja nadaljujejo druga podjetja. Če ne bi bilo strogih omejitev, bi bila prodaja zahodnonemškega orožja v tujino zane-

ZRVS SLOVENIJE V PRETEKLEM LETU

Pomoč, ki nekaj velja

Prvi pomladanski dnevi, konec zime, so nekako vedno tisti čas, ko slovenski rezervni vojaški starešine kritično ocenjujejo svoje delo v minulemu letu. Podatki o delovanju osnovnih, krajevnih in občinskih organizacij so zbrani in republiški odbor pripravlja analize za svojo prvo letošnjo sejo. Kakšne uspehe in katere pomanjkljivosti je pri tem ugotovil za vojaško strokovno usposabljanje in idejnopolično izobraževanje v lanskem letu, smo spoznali v prejšnji številki; zdaj pa bomo poskusili poglobiti prodreti v dejavnost, zaradi katere je zveza rezervnih vojaških starešin prišeta med najpomembnejše socialistične sile znotraj socialistične zveze delovnega ljudstva — družbenopolitično delo, ki je v zadnjih nekaj letih brez dvoma postalo — takoj za vojaškim strokovnim usposabljanjem in idejnopoličnim izobraževanjem — temeljna prepoznavna poteza rezervnih vojaških starešin.

O vojaškem strokovnem usposabljanju in idejnopoličnem izobraževanju v minulemu letu smo že precej rekli, vendar le o obveznem, v zveznih in republiških programih predpisanem delu in vzgoji. Ta pa seveda ne predstavlja vsega, kar se dogaja v ZRVS na tem področju. Nadvse pomemben in tudi obsežen del predstavlja namreč še tisto »povrh«, po presoji same občinske organizacije posebej.

»ZA POVRH« PA SE PO SVOJI PRESOJI

Tako bi lahko v »nestrokovnem jeziku« označili tisto, kar se na področju vojaške strokovne vzgoje dogaja v občinskih in osnovnih organizacijah zveze rezervnih vojaških starešin potem, ko poskrbe za izvedbo programov, predpisanih v republiškem in zveznem vodstvu te družbene organizacije. Gre za dopolnilni program, enako pomemben za stalno izpolnjevanje rezervnih starešin, za program, ki je enako obvezen — le da je prepuščen izbiri vsake občinske organizacije posebej. Tako so v teh okvirih lani občinske organizacije pripravile vrsto tehničnih zborov, strelskih urjenj in tekmovanj, fotografskih razstav o delu v JLA, organizirale so raznovrstne akcije z mladino, sodelovale pri obrambni vzgoji prebivalstva... Iz podatkov, ki jih je zbrala komisija za splošno vojaško usposabljanje in idejnopolično izobraževanje pri republiškem odboru ZRVS Slovenije, je moč razbrati, da je bilo lani po Sloveniji 113 taktično-tehničnih zborov ob udeležbi skoraj 12.000 rezervnih vojaških starešin — to pa je z letom poprej le skromen napredek, saj je še vedno kar 32 občinskih organizacij, ki jim organizacija dopolnilnega programa ne gre in ne gre od rok. Strelskih vaj je bilo 435. Na orientacijsko-taktilnih vajah je streljalo z raznim orožjem

več kot 32.000 rezervnih starešin, na drugih strelskih vajah in tekmovanjih pa skoraj 15.000. Vseh drugih akcij iz dopolnilnega programa se je v naši republiki udeležilo skoraj 42.000 članov ZRVS.

Napredek je v lanskem letu torej marsikje očiten — enako pa so očitne še vedno tudi pomanjkljivosti. Marsikaj se je medtem, odkar so prispeli podatki za analize, že spremenilo — predvsem organizacijska podlaga. Precej velikih organizacij, ki se jim je velikost še lani hudo otepal, se je že reorganiziralo v večje število manjših, ki bodo veliko lažje zajele v vzgojo in izobraževanje prav slehernega obveznika, zato pa bodo ob koncu letošnjega leta in v analizah prihodnje pomlad podatki o uspehih še bolj razveseljivi.

Prihodnjič pa se bomo poglobili dotaknili družbenopolitičnega dela in obrambne vzgoje.

PREDVSEM V OBRAMBNIH PRIPRAVAH

Govoriti o družbenopolitičnem delu rezervnih vojaških starešin ne pomeni govoriti o tistem delu, ki ga opravljajo kot občani, delavci, strokovnjaki na svojih delovnih mestih; pomeni govoriti o tistih dejavnostih, ki jih opravljajo kot predstavniki zveze rezervnih vojaških starešin.

Kje so torej lani rezervni starešine kot predstavniki svoje organizacije storili največ? Predvsem so se izkazali v obrambnih strukturah, ko so izpolnjevali dolžnosti v JLA in teritorialni obrambi, kot aktivni družbeni delavci v družbenopolitičnih organizacijah in skupnostih, samoupravnih telesnih in interesnih skupnostih, v odborih za ljudsko obrambo. Upravni organi za ljudsko obrambo tudi najbolje vedo, kolikšen je njihov prispevek pri obrambni dejavnosti prebivalstva, zveza socialistične mladine pa lahko potrdi, da so se še sploh

izkazali kot nadvse prizadevni pri obrambni vzgoji mladine.

Pri republiškem odboru ZRVS Slovenije ugotavljajo, da se je število rezervnih vojaških starešin, neposredno vključenih v omenjena samoupravna telesa, spet povečalo. Največ izmed njih je članov ali delegatov v vodstvenih telesih, organizatorjev in vodij občasnih in stalnih nalog na področju obrambnih priprav; svetovalci so, stalni sodelavci, predavatelji...

Številke, ki jih najdemo v analizah, to potrjujejo. V organih in samoupravnih telesih na področju splošne ljudske obrambe deluje po razmeroma svežih podatkih 8.350 rezervnih starešin. V družbenopolitičnih in družbenih organizacijah jih je 23.410, v samoupravnih in drugih organih 11.595, v skupščinskih delegacijah ter delegacijah samoupravnih interesnih skupnosti pa dobrih 6.000.

Kadar govorimo o rezervnih starešinah in njihovem znanju ter izkušnjah, zelo radi pridajamo, da so zaradi tega več kot zaželeni v raznih strokovnih organizacijah in društvih kot sodelavci, mentorji ali pa tudi le člani. Resnično je prav tovrstna dejavnost rezervnih starešin vedno širša, sodelovanje pa teče na vseh ravneh. Specializirane organizacije so bile navzoče na številnih akcijah ZRVS, seveda pa je bilo morda še večkrat tudi obratno. Pri elementarni obrambni vzgoji, ki jih v večjem ali manjšem obsegu v svoje programe vključujejo vse strokovne organizacije, so skoraj

brez izjeme angažirali rezervne vojaške starešine ter jih tako neposredno vključili predvsem v vzgojnoizobraževalni proces mladine. Rezervni starešine se z mladimi pojavljajo skupaj na vajah in akcijah na terenu, naučeno teorijo takoj preverjajo in preizkušajo v praksi; marsikdaj se pri tem odkrije fant, navdušen za obrambne, vojaške zadeve, željan, da si pridobi vojaški poklic, da postane rezervni starešina ali pripadnik teritorialne enote. Skratka, v društvih in specializiranih organizacijah je lani delovalo skoraj 16.000 rezervnih starešin, kar je glede na prejšnja leta veliko, če vemo, da so v to število všteti le tisti, ki jih je te organizacije ali društva delegirala ali določila zveza rezervnih starešin: če bi šteli še vse one, ki so v njih po lastnem nagibu, člani, poleg vsega le slučajno tudi rezervni starešine, torej člani za svoje razvedrilo, zadovoljevanje svojih hotenj in potreb, kar pa jim slednjič pomaga, da so tudi boljši rezervni starešine — tedaj bi bilo število vsekakor dosti, dosti večje.

Lansko leto je tudi v Zvezi rezervnih vojaških starešin Slovenije teklo v znamenju praznovanja 30. obletnice zmage nad fašizmom in naravnost veličastna je številka, ki pove, da se je več kot 97.000 delovnih ljudi udeležilo samo akcij, ki jih je v okviru proslavljanja organizirala ZRVS. To je izredno velika množica, ki dokazuje, da si je organizacija med ljudmi pridobila velik ugled: da je tako zaradi širine njenega delovanja, najbrž ni potrebno posebej dokazovati.

Po pomenu zagotovo na prvem mestu pa je bilo delo na področju obrambnega osveščanja in usposabljanja mladine, uskladenost z ZSMS. Toda o tem prihodnjič.

MIROSLAV ULČAR

Največ rezervnih vojaških starešin deluje v strelskih društvih; tu najdejo možnost za svoje urjenje in razvedrilo, hkrati pa pomagajo pri strelski vzgoji mlajših.

Foto: MARJAN GARBAJS

DOPISNIKI NAM POROČAJO

TRBOVLJE

TEKMOVANJE ZA ZLATO PUŠČICO

Minulo nedeljo so se na strelišču v Dobrni pomerili najboljši strelci TRBOVLJE — na tradicionalnem občinskem strelskem tekmovanju za — med strelci najbolj priljubljeno trofejo — prehodno občinsko »Zlato puščico«.

Zanimanje za to tekmovanje je bilo precejšnje, saj so na predtekmovanjih bili doseženi zelo dobri rezultati. Odtod tudi številne prognoze. Pa vendar za največjega favorita so šteli znanega »mojstra strelca« Ervina Korbarja, ki je na družinskem tekmovanju nastreljal kar 561 krogov od 600 možnih (nov rekord strelišča) in s tem dosegel ravno tolikšno število točk. Njegova psihična obremenitev da doseženi rezultat pred občinstvom ponovi ali celo preseže in pa odgovornost za branitev naslova prvaka »Zlate puščice«, sta deloma vplivala da ni dosegel ponovnega uspeha in pričakovanega rezultata. Le-to pa je dalo spodbude njegovim večnim rivalom, da so se potegovali za kar največji rezultat. Med njimi je bil najbolj uspešen Jože Bučar, ki je Korbarja s 536 krogi prehitel za en krog in tako vdrugič osvojil naslov zmagovalca »Zlate puščice«.

Tekmovanje je bilo izvedeno v organizaciji strelske družine Alojza HOHKRAUTA, ki je v celoti dobro opravila svojo nalogo, saj ni bilo nobenih pritožb, samo tekmovanje pa je potekalo brezhibno.

Pred finalom »Zlate puščice« na ravni republike, se bodo z normo uvrščeni strelci Zasavskega pomenila še enkrat in sicer na področnem strelskem tekmovanju Zasavske tekmovale skupnosti na strelišču Dobrne. Le-to bo izvedeno v organizaciji Občin. strel. zveze Trbovlje.

RUDI MATKO

LJUBLJANA

OB 35-LETNICI VARNOSTNO OBVEŠČEVALNE SLUŽBE

Ker v tem letu praznujemo 35-letnico varnostno obveščevalne službe, je odbor Kluba upokojenih delavcev organov za notranje zadeve v Ljubljani razpravljajal o tej obletnici in ugotovil, da je nujno zbirati zgodovinsko gradivo. V zvezi s tem je bila ustanovljena posebna komisija, ki bo zbirala vse gradivo o delovanju Varnostne obveščevalne službe med vojno. Čeravno je bilo med okupacijo v Ljubljani na tisoče okupatorjevih vojakov ter sedež visokega komisarijata in štaba XI. armadnega zbora, sta bili že leta 1941 organizirani narodna zaščita in varnostno obveščevalna služba. Kasneje je bila narodna zaščita razdeljena po terenu v vode, čete in bataljone. Varnostno obveščevalna služba (VOS) je bila ustanovljena predvsem za zbiranje pomembnejših vesti in za boj proti sovražnim vohunom ter domačim izdajalcem. Delila se je na obveščevalno in varnostno službo. Obveščevalna je bila množična, posebna mre-

ža pa je segla v vsa vojaška središča. Majhne skupine varnostne službe, sestavljene iz najhrabrejših in revoluciji do kraja predanih mladincev, so se odlikovale z nizom uspešnih akcij sredi okupirane Ljubljane, predvsem pri uničevanju domačih izdajalcev.

Da bi uspeli zbrati čimveč gradiva o delovanju varnostno obveščevalne službe, se bodo morali vključiti v akcijo vsi, ki so z njo sodelovali na kakršenkoli način. S tem bodo najlepše počastili našo obletnico.

MAKS BURGAR

LJUBLJANA-BEŽIGRAD

SPOMINSKO OBELEŽJE IN NOVI DOM DRUŽBENIH ORGANIZACIJ

Združenje borcev NOV »Stadion« v ljubljanski občini Bežigrad šteje 747 članov. Več kot 300 se jih je zbralo na letni konferenci, ki je bila 26. februarja. Z zadovoljstvom so poslušali poročilo o opravljenem delu. Priznanje so izrazili vsem komisijam. Posebno so bili angažirani člani komisije za obujanje revolucionarnih tradicij, ki so skrbeli za množično udeležbo na vseh proslavah. Zdaj uresničujejo lani

Podpredsednik skupščine občine Ljubljana-Siška Tomaž Šavnik in referent za odlikovanja Milan Zagorc sta podelila članom izvršnega odbora Društva upokojencev Ljubljana-Siška odlikovanja za požrtvovalno delo v času narodnoosvobodilnega boja in pri povojni graditvi socialistične družbe. Od leve proti desni: Ivo Zolnir (medalja zasluga za narod), Klementina Kranjc (red zasluga za narod s srebrno zvezdo), Ivan Potisek (red dela z zlatim vencem), Janez Košenina (medalja zasluga za narod) in Ignacij Dermaša (red zasluga za narod s srebrno zvezdo).

Tekst: Vinko Boycon
Foto: Cvetko Simonovski

sprejeti sklep, da bodo postavili spominsko obeležje pred novim domom krajevne skupnosti Stadion. Pred vhom doma, ki bo odkrit na dan občinskega praznika 24. junija letos, bodo na glavnem pročelju vzdane tri marmorne plošče z imeni krajanov, ki so dali življenje za osvoboditev.

Med razpravo so številni člani prispevali mnogo konstruktivnih predlogov in odobrili so delovni načrt za prihodnje obdobje. Ob zaključku skupščine pa so izrazili svoje ogorčenje zaradi umora pokojnega konzula Edvina Zdovca in nameravane ga preštovanja koroških Slovencev.

JOSIP OSREDKAR

KOPER

ZRVS NA OBALI IMA DOBER PROGRAM DELA

V Kopru so se te dni sestali člani sekretariata predsedstva republiškega odbora ZRVS, in predstavniki obalnega odbora ZRVS, teritorialnih enot in narodne obrambe. Razpravljali so o vskladitvi programov.

Poudarili so, da je ZRVS sestavni del organiziranih socialističnih sil in tako naj odigra tudi svojo vlogo v delegatskem sistemu, v povezavi z ostalimi družbenopolitičnimi organizacijami, zlasti še z ZSMS.

Posebno pozornost so posvetili izvajanju načrta o strokovnem izpopolnjevanju rezervnih starešin. Priprave so že v teku, tako tudi ne bi moglo biti posebnih težav pri izpiti, ki bodo v maju in juniju. Vsi rezervni starešine so program za izpite dobili že v reviji NASA OBRAMBA št. 2/76.

Dejansko je na obali sedaj v teku tema TERITORIALNI ODRED — ČETA V ZASEDI. Teoretični del te naloge je že opravljen. V marcu morajo oficirji obiskati teren, na katerem bodo reševali taktične naloge. Častniki specializiranih rodov in služb bodo reševali naloge s svojega področja; tako bodo npr. častniki inornarice reševali naloge iz pomorstva.

V začetku aprila bo posebna skupina oficirjev ljubljanske armadne oblasti posredovala članom ZRVS na obali zelo aktualno temo. Takrat bodo tudi strelske vaje in sicer bodo oficirji streljali s pištolo, nižji oficirji pa s puško.

Omenimo naj še to, da bodo vse priprave na izpite potekale v osnovnih organizacijah in aktivih ZRVS, kjer dobe posamezniki tudi eventualna pojasnila.

Š. C.

SLOVENJ GRADEC

ZBIRANJE SREDSTEV ZA MUZEJ NA OSANKARICI

Odbor za ureditev muzeja I. pohorskega bataljona in spomeniškega okolja na Osankarici pri ZBZ NOV Maribor je na

IZ NASIH KRAJEV

KOPER — Na seji obalno-kraškega odbora ZRVS so sklenili, da se mora ta organizacija čimbolj prilagoditi strukturi SLO domačega območja. Sprejeli so osnutek idejnopoličnega in strokovnega usposabljanja članov. Poskrbeli bodo za ustanovitev posebnih aktivov ZRVS v srednjih in poklicnih šolah. Posebno pozornost je treba posvetiti pritegnitvi mladih v šole vojaških starešin, teritorialnih enot in milice.

Š. C.

Na Srednji Dobravi je bila 26. marca slovesnost, na kateri je govoril Drago Rozman kot predstavnik OK SZDL Radovljica v počastitev spomina narodnega heroja Staneta Zagarja (na sliki).

BRANKO BLENKUS

LJUBLJANA — Na rednem običnem zboru, ki je bil 14. marca, so borci prostovoljci za severno mejo 1918—1919 sprejeli resolucijo, v kateri zahtevajo, da Avstrija spoštuje obveznosti iz državne pogodbe in da ne izvede štetja manjšin.

LOJZE UDE

RIBNICA NA DOLENJSKEM — Pri slovesni zaobljubi mladih vojakov v Domu JLA so sodelovali s kulturnim programom učenci osnovne in glasbene šole.

V teku so predavanja s področja SLO, ki sta jih pripravila štab za narodno obrambo in delavska univerza v Ribnici. Udeležba je bila doslej več kot zadovoljiva.

DANIEL DIVJAK

PREBOLD — Planinci, ki so imeli pred kratkim občni zbor, so z zadovoljstvom ugotovili, da so v kratkem času dosegli lepe uspehe. V svojo dejavnost so vključili vse učence osnovnih šol in z njimi izvedli 26 izletov. Na orientacijskih tekmovanjih so zmagali kar trikrat. Vse leto so med pohodi krasili spominska obeležja. Dva člana društva sta prejela priznanje za prehojeno slovensko planinsko transverzalo.

DARKO NARAGLAV

TREBNJE — Vse konference krajevnih organizacij ZB NOV so bile izredno dobro pripravljene in tudi obiskane. Povsod posvečajo veliko pozornost tudi vprašanjem SLO, samozaščite in krajevne samouprave. V trebanjski občini je 11 ZB NOV in 4 organizacije vojnih invalidov. Lepo število borcev aktivno sodeluje v zboru krajevnih skupnosti in družbenopolitičnem zboru občinske skupščine. Na zborovanjih so izrazili solidarnost z zamejskimi rojaki.

PAVLE MIKLIC

SMARTNO OB PAKI — Dne 7. marca so se borci zbrali na letni konferenci. Posebno pohvalo so izrekli zdravnikom zdravstvenega doma v Veljenu, ki so ukrenili vse potrebno za preglede borcev. V domačem kraju bodo obnovili osrednji spomenik; dela gredo že h koncu. V drugem delu konference so počastili dan žena.

Z. K.

OBVESTILO

Našim bralcem se opravičujemo, da tudi v tej številki nismo objavili poročila s sestanka z našimi sodelavci v Ljubljani. Zaradi pomanjkanja prostora bomo to lahko storili šele v prihodnji številki.

ADOLF ANKON

OBCINSKI IN KRAJEVNI PRAZNIKI

● MEZICA

V noči med 2. in 3. aprilom 1943 so borci Prvega koroškega bataljona napadli Mežico. Napad je bil velikega pomena za nadaljnji razvoj NOB v tem predelu.

● DOLANE

Dne 4. aprila 1942 je bila v tem kraju ustanovljena Brkinska četa.

● MIKLAVZ PRI MARIBORU

Dne 9. aprila 1944 so Nemci v Rogozu ustrelili večje število talcev in borcev.

Borec v vojni in borec v miru

Stane Šmid se je rodil v belokranjski vasi Gradac 12. novembra 1910. Očeta je izgubil med prvo svetovno vojno in kmalu zatem še mater. Odrasel je pri sorodnikih in se izučil za mizarja. Zelo mlad je še bil, ko je zakoračil v svet za kruhom. Kmalu je spoznal družbene krivice, proti katerim je postal neizprosni borec. Kadar se je vračal iz raznih krajev, kjer je našel začasno zaposlitev, je v domačem kraju znal poiskati somišljenike. Z njihovo pomočjo je ustanovil Društvo kmečkih fantov in deklet, ki je ostalo živo tudi po uradni prepovedi delovanja.

Ko se je začela druga svetovna vojna, je bil v Topuskem na Hrvaškem. Od tam je pobegnil v domači kraj, kjer je postal aktivist. Bil je eden od tamkajšnjih ustanoviteljev OF in nekaj časa njen sekretar v Gradacu. Leta 1942 je bil sprejet v KPS. Kmalu je postal član okrožnega komiteja za Belo krajino, ob volitvah v letu 1944 pa je prevzel funkcijo v NOO za belokranjsko okrožje. V najvišjih političnih organih Bele krajine je vodil številne resorje. Med drugim so mu zaupali tudi vodenje referatov za gospodarstvo in za notranje zadeve.

Veliko ima zaslug za obnovo porušene vasi. Organiziral je kuhanje apna, žaganje, elektrifikacijo in ustanavljanje obrtnih delavnic. S pripravi je začel že pred osvoboditvijo. Ko so bila ukinjena okrožja, je bil poslan na oblastni ljudski odbor v Postojno, kjer je opravljal posle poverjenika za komunalne zadeve. Po vrnitvi na Dolenjsko je prevzel vodstvo nekdanje tovarne igračk, ki je bila na robu propada. Iz nje je začel oblikovati lesnoindustrijsko podjetje, kajti tovarna igračka in nekdanji LIP Straža sta se združila v novo podjetje. Vrsto let je vodil tudi to združeno podjetje.

Upokojitev je dočakal kot direktor lesnoindustrijskega podjetja Zora v Črnomlju leta 1964. Kljub upokojitvi pa ni mogel mirovati; dolga leta je bil predsednik krajevne skupnosti v Novem mestu.

Nešteto nalog je opravil, nobene se ni branil. Bil je izredno delaven in vesten, toda ni mogel trpeti krivice, ki bi prizadele kogarkoli. Bil je odkrit, do kraja pošten in imel je posluh do sočloveka. Zato si je pridobil med preprostimi ljudmi zaupanje in spoštovanje.

Prezgodnji grob doslednega revolucionarja je množica soborcev, prijateljev in občanov prekrila s cvetjem 12. marca na novomeškem pokopališču.

PETER ROMANIČ

IMELI SMO LJUDI

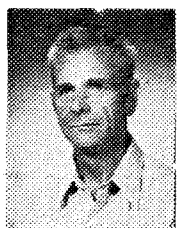
Jurij Flajnik

Na Vinici so 22. novembra lani pokopali Jurija Flajnika. Rodil se je v Vukovici pri Vinici pred 85 leti. Vse življenje je bil zaveden borec za delavske pravice. Z družino se je že v začetku leta 1942 aktivno vključil v NOB. Bil je komandir vaše zaščite. V letu 1943 je bil izvoljen za odposlanca v kočevski zbor.

Andrej Pegan

V Piranu so 4. februarja pokopali Andreja Pegana. Rodil se je leta 1891 v Gabrju pri Ajdovščini. Kot ujetnik v Rusiji se je seznanil s pridobitvami oktorske revolucije. Leta 1941 je začel sodelovati z OF v domačem Gabrju, naslednje leto pa je bila v njegovi hiši partizanska javka. Po kapitulaciji Italije je vstopil skupaj z dvema hčerkama v zaščitni bataljon, potem pa je opravljal posle terenca.

Lovro Černivec

V Radomljah so sredi februarja pospremili na zadnji poti Lovra Černivca. Kot sodelavec OF je bil aretiran in poslan v Mauthausen, odkoder je pobegnil in se še pred 9. septembrom 1943 vključil v NOV. Bojeval se je v Bosni in Hercegovini, pozneje pa še v Sremu. Po osvoboditvi je bil agilen družbenopolitični delavec.

Jože Peterka

Pred kratkim je preminil tajnik ZB NOV Cven pri Ljutomeru Jože Peterka. Rodil se je v Bratonceh leta 1922, s starši pa je potem živel na Moti. Okupatorske oblasti so ga zaprle v gradu Borlu že leta 1941, kjer je prišel v stik z aktivisti NOB. Marljivo je sodeloval ves čas vojne. Bil je aktiven član družbenopolitičnih organizacij. V krajevni skupnosti je bil zadnja leta član komisije za varstvo okolja.

Matevž Bergant

V Vodicaх so 13. januarja pokopali Matevža Berganta. Rodil se je v Repnjah leta 1889. V njegovi hiši je bil ustanovljen leta 1942 vaški odbor OF. Ker je postal sumljiv za okupatorje, so ga odpeljali v Begunje, družino pa v Nemčijo. Domačijo so mu izropali. Sim Matevž mu je padel v partizanih.

Anton Jerman

Dne 13. oktobra lani je v Vodicaх umrl Anton Jerman iz Repenj. Rodil se

je leta 1914. Aktivno je začel sodelovati v NOB leta 1942. Bil je najprej član gospodarske komisije, nato pa je bil do osvoboditve v partizanih, kjer je bil ranjen.

Ivan Klemenšek

V Solčavi je 7. januarja umrl Ivan Klemenšek, po domače Johan. Rodil se je v Solčavi leta 1896. Leta 1943 je začel sodelovati z borci iz VOS in Koroškega bataljona. V poletju 1944 je bila v njegovi hiši partizanska krojaška delavnica. Oktobra 1944 je postal član krajevnega NOO. Za mnoge kurirje in obveščevalce dragocena obveščevalna točka. Domačijo so spomladi leta 1945 požgali Nemci. Pokojnik je bil odlikovan z medaljo zaslug za narod.

Kazimir Nanut

V Kanalu ob Soči so se pred nedavnim za vedno poslovili od Kazimirja Nanuta. Rodil se je v Kanalu leta 1906. Kot zaveden Slovenec je sodeloval z osvobodilnim gibanjem. Zaradi izdajstva je bil julija aretiran skupaj z bratom. Internirali so jih v taborišču Cairo-Montenotte pri Savoni, po kapitulaciji pa so ga Nemci odvedli v Mauthausen-Gusen. Bil je odlikovan. Mnogo se je ukvarjal z vodenjem pevskih zborov.

Frančiška Eržen

Sredi januarja so v Novi Oselici pokopali Frančiško Eržena-Spelo, po domače Lukačevo mamo. Dosegla je starost 80 let. Z NOB je začela aktivno sodelovati že leta 1941. Njen mož je bil član KPS in znan terenski delavec. Marca 1945 so jo zajeli belogardisti in jo strahovito mučili. Dvakrat so ji požgali domačijo. Prejela je več odlikovanj.

Rudolf Koželj

Dne 6. februarja so na Reki pokopali borca Rudolfa Koželja-Tomaža. Rodil se je v Višnji gori leta 1914. Med okupacijo je živel v Ljubljani, kjer je kmalu po okupaciji postal sodelavec ilegalne tiskarne. Okupatorji so ga zaprli v Cukrarno, odkoder pa jim je pobegnil v partizane na Dolenjsko. Precej časa je bil vodja partizanske elektrarne v Starih Zagah. Kot tankist je sodeloval tudi pri osvoboditvi Trsta.

Filip Mravlje

Na pokopališču v Cerknem so se 17. marca za vedno poslovili od Filipa Mravlje, rojenega leta 1907. Z osvobodilnim gibanjem je začel aktivno sode-

lovati leta 1942, februarja naslednjega leta pa je vstopil v partizane. Po enem mesecu so ga zajeli in zaprli v Trstu. Po kapitulaciji Italije se je vrnil v partizane in je delal v prometnem odseku 8. korpusa. Prejel je več odlikovanj. Bil je tudi zaslužen član in veteran gasilskega društva.

Franc Bernik

V Preski pri Medvodah so 17. novembra lani pokopali Franca Bernika. Bil je v enainosemdesetem letu. Tako on kot vsa družina so aktivno sodelovali v NOB. Sin Franc mu je padel kot borec Cankarjeve brigade na Dolenjskem leta 1914. Po vojni se je pokojni aktivno vključil tudi v obnovo domovine.

Matevž Stržinar

V Preski pri Medvodah so 14. februarja pokopali Matevža Stržinarja-Mikuža. Star je bil 55 let. Komaj dvajsetleten je odšel v partizane. Udeležil se je tudi dražgoške bitke januarja 1942. Potem so ga ujeli, zaprli v Begunje in odgnali v taborišče Seeboden. Po več poskusih se mu je posrečilo pobegniti in 7. avgusta 1943 se je vrnil med partizane. Po osvoboditvi je s prostovoljnim delom mnogo prispeval h graditvi medvoškega združenega doma.

Franc Prezelj

V Grahovem ob Bači so pred nedavnim pokopali Franca Prezelja, borca od leta 1942. Rodil se je leta 1904 v Začah pri Cerknem. Bil je nosilec več odlikovanj.

Albert Karuza

V Fari pri Postojni so se 9. marca za vedno poslovili od Alberta Karuze iz Landola. Fašistična oblast ga je preganjala kot zavednega Slovenca. Takoj po kapitulaciji se je vključil v delo za OF, kjer je opravljal pomembne funkcije. Za svoje delo je bil odlikovan. Preminul je v starosti 74 let.

Ivan Boštjančič

Na solkanskem pokopališču so 24. februarja pospremili na zadnji poti Ivana Boštjančiča. Preminil je v starosti 52 let. V začetku leta 1943 so ga poslali s posebnim bataljonom v Afriko, kjer je prešel na stran NOB. Bil je borec 4. prekomorske brigade in je prejel dvojno odlikovanje.

Milena Čertanc

Na pokopališču v Podkrajju so se 23. februarja za vedno poslovili od Milene Čertanc. Rodila se je leta 1921 v Trbovljah. Aktivno je sodelovala v NOB. Okupator jo je zaradi tega poslal v taborišče Ravensbrück. Po vrnitvi je marljivo sodelovala pri obnovi domovine in pri izgradnji ljudske oblasti.

BERITE V 7 D

»Enaki želodci«
znova pritiskajo

Onkraj ni boljše

Pozabljeni ali zamolčani

Življenja odvisna od mrtvih

Maratonski spor v Biokovu

KUPON ŠTEV. 125

GRADNIKOVC, POZOR!

Odbor borcev Gradnikove brigade in poveljstvo garnizije JLA v Ajdovščini vabita vse pripadnike in svojce pripadnikov te brigade na že tradicionalno srečanje ob trintrideseti obletnici njene ustanovitve, ki bo v soboto, 10. aprila 1976, ob 11. uri na trgu v Ajdovščini.

Po proslavi bo tovariško srečanje v vojašnici in ogled muzeja brigade.

BORCEM DRUGE GRUPE ODREDOV

Odbor Druge grupe odredov NOV vabi svoje borce na letno skupščino, ki bo v soboto, 3. aprila 1976, ob 16.30. uri v Zadržnem domu v Zadržu.

MAKS DROLE, JAVI SE!

Iščem borca Maksa Droleta, pripadnika Istrsko-tolminskega odreda, doma iz Baške grape, s katerim sva se srečala spomladi leta 1943.

Prosim, da se mi javi na naslov: Marija Suligoj, Pionirska 12, 65213 Kanal.

PRVOMAJSKI IZLET V RIM—BARI—BENETKE

Podjetje za turizem, transport in gostinstvo iz Ljubljane (TTG) ob sodelovanju osrednjega odbora prekomorskih brigad pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije organizira petdnevni izlet v Puglie, kjer je bila med 2. svetovno vojno baza NOV Jugoslavije z raznimi ustanovami; organizatorji izleta so se odločili za prevoz z vlakom in ležalniki, da bi tako omogočili obisk krajev v južni Italiji tudi invalidom, ki so bili tam na zdravljenju v letih 1943/1945.

Odhod iz Ljubljane bo v petek, 30. aprila, popoldne ob 15. uri.

Naslednji dan si bodo izletniki z avtobusi in voščem ogledali glavne znamenitosti Rima in nato nadaljevali pot do Barija. Dne 2. maja bo avtobusni izlet z obiskom krajev, ki so pomembni iz NOB na relaciji: Grumo—Altamura—partizansko taborišče Gravina—Gravina—Barletta—Trani—Bari. Izletniki si bodo po-

drobno ogledali nekdanje partizansko taborišče v Gravini in pa Barletto, kjer je naša vlada postavila leta 1970 spominsko kostnico borcem NOVJ, ki so v drugi svetovni vojni umrli na ozemlju južne Italije, Sicilije in Sardinije.

Kot je znano, je bilo tudi na področju južne Italije od leta 1941 dalje vrsta zloglasnih fašističnih zaporov in koncentracijskih taborišč (Tremi, Trani, Pisticci, na Siciliji, na otokih Ustica, Lipari, Asinara, Sardinija, itd.), kjer so v nečloveških mukah trpeli in umirali naši ljudje skoraj iz vseh predelov naše države. Vsa ta množica jugoslovanskih političnih zapornikov in internirancev se je začela po kapitulaciji Italije osvobajati in združevati najprej v Taranto in Carbonari in nato v Gravini, kjer so organizirali prekomorske brigade in druge prekomorske enote, ki so posegle v boje proti nacističnim hordam v Jugoslaviji.

Že oktobra leta 1943 je delovala v Bariju jugoslovanska baza, prva vojna misija NOV Jugoslavije, ki je med drugim organizirala transport 12.000 naših ranjencev z zavezniškimi letali na zdravljenje v bolnišnico (S. Ferdinando, Adria, Grumo, Altamura, Gravina, Taranto, Monopoli, Brindisi, Trani, Bari, Malta, itd.).

Samo iz Slovenije je bilo prepeljanih na to področje na zdravljenje več kot 2.000 težkih partizanskih ranjencev in bolnikov.

Dne 3. maja pa je predviden izlet v južna italijanska mesta na relaciji: Taranto, Brindisi, Monopoli, Bari.

Vsi ti kraji so prav tako pomembni skoraj za vse prekomorske borce, saj je na primer v Monopoliju bila baza naše vojne mornarice, v Tarantu prvo taborišče »Pod oljkami« in luka, skozi katero so šli borci letalci, tankisti, artileristi, borci NOVJ, ki so prišli iz Afrike, tam je delovala tudi naša 4. prekomorska brigada itd.

Zadnji dan izleta pa je predviden za ogled Benetk in vožnja z vaporettom (vodni tramvaj) ter ogled glavnih beneških znamenitosti.

Podrobne informacije o izletu lahko dobijo zainteresirani pri vseh občinskih odborih ZZB NOV Slovenije, pri odborih prekomorskih brigad ter pri TTG, turistični poslovalnici v Ljubljani, Titova 40 in na njihovem telefonu št. 317-366.

Prevoz z vlakom in ležalniki po programu, avtobusni ogled Rima in izleti v Bariju, prevoz v hotel v Bariju, z vaporettom v Benetkah, go-

stinske storitve ter vodstvo in organizacija izleta stane 2250 dinarjev, prijave pa bodo sprejemali do 10. aprila 1976.

ODKRITJE SPOMENIKA »PARTIZANSKI PREHOD 1941—1945« NA LOGU V BOHINJU

V nedeljo, 11. aprila, ob 10. uri bo slovesno odkritje spomenika na železniškem prehodu v Logu, kjer je povezovala najkrajša partizanska pot Pokljuke in Jelovice. Med odkritjem bodo izvajali kulturni program bohinjski pionirji, zastopniki železniškega gospodarstva, ki je postavilo spomenik, in organizacije ZB iz Boh. Bistrice.

Organizatorja želita, da bi se srečali pri odkritju kurirji vseh relednih postaj Slovenije, vsi vezisti in drugi kurirji, vsi borci in člani političnih forumov, ki so bili med NOB v Bohinju. Vabita pa tudi vse zastopnike upravnih in družbeno političnih forumov radovljiške in jeseniške občine ter vse občane.

Organizatorja sta prepričana, da bo srečanje prijetno, saj na tem pomembnem partizanskem prehodu zaradi požrtvovalne budnosti tovarišic Ivce in Tončke Cerar ter ob sodelovanju sovaščanov in železniških čuvarjev v vseh letih NOB ni bilo žrtv. Hkrati želita, da bi bilo to obeležje pomnik o nezlomljivi moči idejne zavesti in solidarnega sodelovanja železničarjev z aktivisti in borci med NOB v Bohinju.

IŠČEM PARTIZANKO SUZANO

Nekdanja politična terenska delavka narodnoosvobodilnega boja iščem Suzano, partizanko Dolenjskega odreda. Osebo sem jo poznala, saj sva bili večkrat skupaj, še posebno takrat, ko se je odred zadrževal v naših krajih.

Ni mi znano ali je to njeno pravo ali partizansko ime.

V odredu je vedno nosila zastavo, komandant odreda pa je bil tovariš Slovan... Že takrat sva si obljubili, da se bova po vojni našli, da me bo obiskala, pa je do danes nisem srečala.

Srečanje s Suzano mi veliko pomeni, zato prosim, da se mi javi na naslov: Ana Krošelj, Glogovica 30, 61296 Sentvid pri Stični.

Povečane invalidnine

Zvezni komite za vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov je na osnovi zakona o vojaških invalidih o usklajevanju invalidnin z rastom osebnih dohodkov delavcev izdal odredbo o povečanju invalidnine v letu 1976.

Osebnina in družinska invalidnina ter ortopedski dodatek so od 1. januarja 1976 povečani za 24 odstotkov in znašajo:

1. Osebnina invalidnina:

a) za vojaške invalide od I. do VII. skupine mesečno:

I.	4607 din
II.	3338 din
III.	2525 din
IV.	1865 din
V.	1328 din
VI.	823 din
VII.	557 din

b) za vojaške invalide od VIII. do X. skupine v letnem znesku:

VIII.	3215 din
IX.	2413 din
X.	1614 din

2. Družinska invalidnina:

a) za enega družinskega člana letno	3393 din
b) za vsakega nadaljnega družinskega člana, ki je soupravičenec do invalidnine, letno	1696 din
c) povečana družinska invalidnina (30. čl. zakona), mesečno	451 din

3. Ortopedski dodatek:

a) za telesno okvaro prve stopnje, mesečno	1333 din
b) za telesno okvaro druge stopnje, mesečno	1017 din
c) za telesno okvaro tretje stopnje, mesečno	655 din
d) za telesno okvaro četrte stopnje, mesečno	316 din

4. Dodatek za postrežbo in tujo pomoč znaša:

a) za vojaškega invalida razvrščenega v prvo stopnjo dodatka, mesečno	3978 din
b) za vojaškega invalida razvrščenega v drugo stopnjo dodatka, mesečno	3060 din
c) za vojaškega invalida razvrščenega v tretjo stopnjo dodatka, mesečno	2142 din

Prevedbo invalidnin na nove zneske bodo opravili za invalidske zadeve pristojni občinski upravni organi po službeni dolžnosti. Osebnim vojaškim invalidom I. do VII. skupine bodo novi zneski invalidnine, ortopedskega dodatka in dodatka za postrežbo in tujo pomoč vpisani v invalidsko izplačilno knjižico, invalidi od VIII. do X. skupine in družinski invalidski upravičenci pa bodo dobili invalidnino nakazano po pošti.

SAMOUPRAVNA STANOVANJSKA SKUPNOST LJUBLJANA

Komisija za reševanje stanovanjskih vprašanj udeležencev NOV

OBJAVLJA

v skladu z določilom 8. člena Odloka o načinu upravljanja s sredstvi družbene pomoči v stanovanjskem gospodarstvu za udeležence NOV in načinu reševanja stanovanjskih vprašanj udeležencev NOV

LISTO UPRAVIČENCEV ZA DODELITEV POSOJIL ZA ADAPTACIJO, GRADNJO ALI DOGRADITEV STANOVANJA OZIROMA STANOVANJSKE HIŠE:

OBČINA LJUBLJANA BEŽIGRAD

1. BORC Ivan, Herbersteinova 55
2. CVETKO Andrej, Štebijeve 2
3. GRGIČ Milka, Podmilščakova 9 a
4. HRABAR Ciril, Seliškarjeva 7
5. KLAJZAR Alojz, Tomačevska 32
6. PREBILIČ Jurij, Trstenjakova 5
7. RABIČ Marija, Kleče 31

OBČINA LJUBLJANA CENTER

1. BOSILJ Jože, Janežičeva 25
2. BUNC Rudi, Titova 25
3. GORENŠEK Maks, Sketova 6
4. JANEŽIČ Jože, Ulica talcev 7
5. POTOKAR Janez, Resljeva 33
6. STEGNAR Andrej, Veselova 12
7. SVETINA Jože, Zarnikova 4

OBČINA LJUBLJANA MOSTE-POLJE

1. KOS Ivanka, Tovarniška 16
2. LOVŠE Terezija, Zg. Kašelj 109
3. LOŽAR Anton, Jarska 22
4. MOJSKERC Jakob, Pot v dolino 38
5. OMAHEN Lovro, Litijska c. 281
6. PIRNAT Blaž, Sostrska c. 38
7. POROVNE Andrej, Bernekerjeva 19
8. POZARŠEK Franc, Litijska 151 a
9. TESNER Karel, Besnica 3
10. ZAVRL Cilka, Polje XXII/1

OBČINA LJUBLJANA ŠIŠKA

1. BAJC Martin, Ane Zihelove 8
2. BIZANT Antonija, Preska 18

3. FIŠINGER Marjan, Celovška 108
4. GODEC Alojz, Kmečka pot 6
5. GORKIČ Severin, Medno
6. GROZNIK Jožica, Železnikarjeva 5
7. IGLIČAR Alojz, Vikrče 32
8. KOSEC Anton, Sinkov turn 52
9. MILIČ Anica, Kamnogoriška 11
10. SMREKAR Stane, Medenska 22
11. SETINA Lovro, Zbilje 26
12. TEHOVNIK Janez, Tehovec 1
13. OSREDKAR Valentin, Trnovce 11
14. ZUPANČ Savo, Černetova 20

OBČINA LJUBLJANA VIČ-RUDNIK

1. APOVNIK Ivana, Želimlje 16
2. CIUHA Marija, Stranska vas 2
3. CURHALEK Julij, Dolenjska c. 44
4. GERK Viktor, Cesta na Brdo 92
5. FERJAN Simon, Lavrica 61
6. JAMNIK Angela, Lavrica 21
7. JAMNIK Julka, Golo 14
8. JENC Jože, Podpeč 68
9. KAPLAN Nande, Laze
10. KOMAROV Julija, Ig 133
11. LIPOVEC Ivan, Škofljica 86
12. MRAMOR Janez, Brest 16
13. PERME Jernej, Drenik 5
14. PODLOGAR Jože, Turjak 35
15. POLZELNIK Janez, Mlaka 7
16. PONIČVAR Tone, Veliki Osolnik 28
17. PRAJS Franc, Postojnska 21
18. PURKART Danica, Turjak 14
19. REMSKAR Pavla, Dobrova 107
20. ROMIH Mara, Pot na Drenikov vrh 1
21. SAGADIN Zvonko, Stanka, Cesta na Rožnik 22
22. SKOPEC Ivan, Prapreče 22
23. ŠTEBLAJ Marija, Ilovski stradon 51
24. ŠTEMBALJ Franc, Iška vas 14
25. TEHOVNIK Lovrenc, Brezje 49
26. VESEL Jože, Mala Slevica 15
27. ZALAR Frančiška, Tomišelj 34
28. ZALOŽNIK Ivan, Notranje Gorice 50
29. ŽITNIK Marija, Izanska 154

Pripombe na objavljeno listo bo sprejemala Komisija za reševanje stanovanjskih vprašanj udeležencev NOV, Ljubljana, Komenskega ul., št. 7, do vključno 9. aprila 1976.

Komisija za reševanja stanovanjskih vprašanj udeležencev NOV

DELO

ČASOPISNO IN GRAFIČNO PODJETJE LJUBLJANA

Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine.

Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki.

V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica.

Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«.

Tednik ITD, štirinajstdnevnik NAŠI RAZGLEDI, revijo AVTO, revijo STOP, revijo JANA, ZABAVNIK

Pogosto slišimo besede kot so: marksizem, centri marksističnih krožkov in podobno, kar se za nepoučene zdi vse preveč zapleteno in nerazumljivo, da bi se poglobili v branje določenega teksta na to temo.

Na splošno je bilo o marksizmu kot pogledu na svet že mnogo napisanega, zato bi bilo najbolje to miselnost opisati tako, da se izognemo visoko letečim besedam in dogmatizmu (nekritičnemu mišljenju, ki se opira na nedokazane trditve), tako rado prisotnemu, pa prav nič zaželenemu.

Tako, da je razumljiva mlademu človeku, ki se s tem pojmom več ali manj prvič srečuje.

Nekateri mislijo, da je marksizem zaprt pojav, v resnici pa je to dialektično materialistična miselnost, ki jo uporabljamo pri graditvi naše družbe. Zato je potrebno, da se mladi kot nosilci te družbe vključijo v družbenopolitična dogajanja z izdelano marksistično miselnostjo in tako po svojih najboljših močeh pripomorejo k nadaljnjemu razvoju naše samoupravne socialistične skupnosti, k še boljšemu jutrišnjemu dnevu.

Kaj je pravzaprav marksistični krožek, naš današnji gost?

To je skupina mladih ljudi, ki proučuje marksistične teorije in jih tudi uresničuje oziroma uporablja v vsakdanjem življenju.

Da pa se načela, zapisana v zgornjih odstavkih, lahko izpolnjujejo, mora imeti mlad človek določeno predznanje, ki si ga lahko pridobi na več načinov.

Stara, preizkušena metoda dela je, da določeno temo člani krožka obravnavajo na sestankih. Novejša pot dela pa je osebno delo. To pomeni, da določen mladinec — marksist preštudira določeno čtivo in naredi strnjen povzetek, ki ga razloži na sestanku. Drugi člani krožka pričnejo pogovor na obravnavano temo in poskušajo odgovoriti, zakaj je prišlo do določenega družbenega pojava in razkriti tudi njegovo zgodovinsko ozadje. Tako pride do kresanja mnenj, kar pa je značilnost tako imenovane okrogle mize, torej demokratičnejše oblike idejnopolitičnega usposabljanja, saj se v pogovor lahko vključi vsak posameznik.

Opozorili bi vas na napako, ki jo ti posamezniki pogosto naredijo: kadar jim določen izraz, misel ali kaj podobnega ni jasen, si ne upajo vprašati.

**RAZVIJANJE IN NEGOVANJE
REVOLUCIONARNIH TRADICIJ**

Naš gost: marksistični krožek

... svojo življenjsko in delovno moč vlagati v krepitev naše družbe

Tako je v mestnem centru marksističnih krožkov v Ljubljani, kjer se mladi sestajajo že peto leto

šati. Do tega največkrat privede strah, da bi se osmešili, če bi povprašali po pomenu besede, ki je drugim že poznana. Ne zavedajo pa se, da drugi sprašujejo in študirajo in tako izpolnjujejo svoje znanje. Molčečnost tako vse bolj drsi na rep poprečnega znanja krožkarjev in to je tudi eden izmed glavnih vzrokov določenega odstotka osipa v marksističnih krožkih.

Kaj pa je občinski center marksističnih krožkov in čemu rabi?

Ustanavljajo jih z namenom povežovanja ali usmerjanja aktivnosti mladine v marksističnih krožkih, ki delujejo v osnovnih organizacijah zveze socialistične mladine Slovenije. Občinski center sestavljajo delegati, ki so bili izvoljeni v marksističnih krožkih. Praviloma ima vsak krožek po eno dele-

gatsko mesto v občinskem centru, ki je sestavljen iz: sekretariata, predsednika, sekretarja in delovne skupine. Predsednik in sekretar, ki ju voli sekretariat občinskega centra marksističnih krožkov sta izvršilna organa. Predsednik sklicuje sestanke in vodi delo občinskega centra in sekretariata ter usklajuje delo delovnih teles. Predsednik je tudi član predsedstva občinske konference zveze socialistične mladine Slovenije, sekretar občinskega centra pa opravlja dolžnosti predsednika v njegovi odsotnosti, organizira delo delovnih teles in pripravlja gradivo za delo sekretariata.

Prav nič manj odgovorno delo nima mestni center marksističnih krožkov, saj kljub temu, da je, kot smo že zapisali, občinski center usmerjevalec dela krožkov, le-ta še vedno drži določen stik z bazo. Prav v mestnem centru se namreč izdeluje program dela za krožke vseh stopenj in vseh sredin (marksistični krožki obstajajo v krajevnih skupnostih, pa v srednjih, višjih in visokih šolah, pa v temeljnih organizacijah združenega dela!), prav tu se organizira vrsta predavanj, seminarjev, kvizov... Zato mora biti delovna skupina, ki vse to pripravlja, dodobra in neposredno seznanjena s potrebami in željami samih krožkarjev, kar je hkrati učinkovito zdravilo zoper dogmatizem in razumljive posledice le-tega, na primer, kot smo že poudarili, za osip mladih marksističnih krožkarjev.

Kam, kdaj in kako? To so vprašanja, ki si jih mladi marksisti zastavljajo z željo, da bi ne bili marksisti samo po besedah in nagnjenjih, temveč tudi po dejanjih, da bi se vključili v marksistični krožek, katerega eno izmed vodil je prav gotovo: ... svojo življenjsko in delovno moč vlagati v krepitev naše družbe.

Torej kam? Obrnite se na predstavnike svoje osnovne organizacije Zveze socialistične mladine Slovenije, ki bodo najbolje vedeli povedati, kdaj, kam in kako priti na prvi sestanek. Morda pa boste odgovore na zastavljena vprašanja našli na oglasni deski v šoli ali v temeljni organizaciji združenega dela, kjer pač delate.

Roko na srce: nekaterim je marksizem žal še vedno nezanimiva neznanka, v resnici pa je to ob primerni razlagi, ki jo mladi ljudje lahko doumejo, verjemite mi, zelo zelo zanimiva stvar.

Foto in tekst:
ANDREJ SELAN

Lepo doživetje

Tako se je odvijalo sankško tekmovanje po poteh Štirinajste divizije... Drugo leto pa na svidenje!

SSD Lesično je priredilo četrto sankško tekmovanje, ki se ga je udeležilo tudi nekaj učencev iz naše osnovne šole v Kozjem.

Ko smo se pripeljali na Pilštajn, smo dobili najprej vsak svojo štartno številko. Nato smo imeli zbor. Pozdravila nas je ravnateljica šole v Lesičnem in povedala, da so po poti, kjer se bo odvijalo sankško tekmovanje, pred dvaintridesetimi leti šli partizani Štirinajste divizije, tam prek Pilštajna... S pravili tekmovanja nas je seznanil tovariš Koder. Ko pa je povedal, da je proga dolga sedemsto metrov in da je višinska razlika kar stodevetdeset metrov, je nekatere postalo strah. Malo smo si oddahnili na štartu, ko smo ugotovili, da proga le ni tako strašno strma.

Postavili smo se po štartnih številkah in nestrpnost pričakovali, kdaj bomo prišli na vrsto. Vsak si je želel čim hitreje prevoziti progo. Padcev ni bilo veliko in ko smo progo prevozili, smo morali seveda čakati še na rezultate.

Tudi nasmejali smo se. Vsem se je zdelo smešno, ko je neka tovarišica poklicala prvo pomoč samo zaradi majhne praske na nogi.

No, pionirji iz naše šole res nismo dosegli preveč dobrih rezultatov, pa tudi slabih ne. Bili smo kar zadovoljni, saj proge nismo poznali in tudi tovrstnih izkušenj še ne.

Ker nismo dočakali našega kombija, smo se odpravili na dolgo pot v Kozje kar peš. Pozneje smo zvedeli, da kombi ni prišel po nas zato, ker je moral peljati v bolnišnico učenca, ki si je zlomil nogo.

Tako se je odvijalo sankško tekmo-

vanje po poteh Štirinajste divizije... Drugo leto pa na svidenje!

VESNA KODRIČ

TV-15 ZA MLADINO

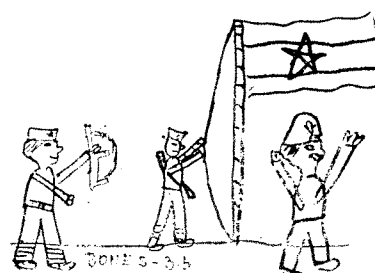
Spopad

Stari oče mi je pripovedoval: — Bilo je med vojno, nekaj dni pred božičem.

Nemci iz postojanke v Kanalu so sklenili, da bodo šli v Lokovec po prašiče. S štirimi vozovi so krenili proti Lokovcu. To so zvedeli partizani. Pred Lokovcem so na nekem hribu napravili zasedo. Nemcev dolgo časa ni bilo. Partizani so čakali, dokler niso videli prav vseh. Potem so začeli streljati. Napad je bil uspešen. Ubili so nekaj Nemcev. Le tistim, ki so bili na zadnjem vozu, je uspelo z vozom zbežati. Bežali so, dokler niso prišli na Trušnje. Na Trušnjah so se malo ustavili, potem so šli v Kanal.

Namesto, da bi pripeljali prašiče, so pripeljali enega mrtvega in enega ranjenega Nemca.

DUŠAN HVALA

(Iz »Solkanske sapice«, glasila OŠ Solkan)

Grob v Čreti

To mi je pripovedovala mamica, ki je še zelo mlada okusila vojne strahote

Vasica, v kateri živim, leži na obronkih Pohorja, stisnjena med hribe. Hiše so raztresene in pozimi semkaj sonce

ne najde poti... Pa vendar jo imam rada! Čreta je, čeprav majhna, največja vas v naši krajevni skupnosti, a z najmanj prebivalci.

Naša vas ima tudi spomenik dvajsetim talcem, žalostni spomin na narodno-osvobodilni boj.

V zadnjih novembrskih dneh so partizani odvedli nemškega župana v Slivnici in še nekega Nemca. Navajeni maščevati se, so se Nemci maščevali tudi tokrat.

Tako so šestega decembra v Slivnico pripeljali kamioni z dvajsetimi možmi — talci. Gnali so jih po cesti do gradu, od tam pa naprej do roba gozda. Delavci so jim posodili lopate, da so si skopali jame... Nemci so jih v strahu, da se ne bi od kod prikazali partizani, priganjali. Jama je bila še plitva, ko so jih zvezali.

Potem so jih ustrelili.

S tem strašnim dejanjem pa Nemci niso dosegli to, kar so želeli: prestrašiti ljudi in preprečiti njihovo odhajanje k partizanom oziroma sodelovanje v narodnoosvobodilnem gibanju. Nasprotno, marsikdo je po tem odšel v gozdove in marsikdo je začel še bolj pomagati boju za svobodo.

Borčevska organizacija iz Slivnice je padlim talcem postavila spominsko obeležje, zanj pa skrbimo pionirji pionirskega odreda iz slivniške osnovne šole Franca Lesnika-Vuka.

To mi je pripovedovala mamica, ki je še zelo mlada okusila vojne strahote.

IRENA ŠIFRAR

Tam na tromeji

Zahvalila sem se za pogovor in dejala: Lahko ste ponosni, Jože Kovačič, ker ste nosilec »medalje zaslug za narod«!

Sneg naletava in mrzlo je. Vzpenjam se v hrib, poraščen z mogočnimi smrekami. Kam sem namenjena? V zaselek petih hiš, ki se imenuje Čeden oziroma Gramce, kakor mu pravijo domačini in ki je od Stojdrage, tam na Hrvaškem, oddaljen le kakih petnajst minut.

Tam, kamor sem se namenila, nisem preveč domača in z bojaznijo stopim na dvorišče, ki ga čuva velik črn pes. Potrkam na vrata. Odpre mi starejša ženska in ko povprašam po Amaliji in Jožetu Kovačiču zvem, da sem prišla prav.

»Vojno viro sta preživela v domačem kraju, v Gramcih in tu, nedaleč pod vasjo je potekala meja med nacistično Nemčijo, ustaško Neodvisno državo Hrvaško in Italijo... Kdaj ste začeli sodelovati z osvobodilnim gibanjem?»

— Takoj po razpadu stare Jugoslavije so Nemci pod našo vasjo začrtali mejo. Da: naši sosede v Kamencih so spadali pod Italijo, mi pa smo prišli pod neodvisno državo Hrvaško. In ko je bila zaporna črta, to je bilo decembra 1942. leta, že zaznamovana z žico in bunkerji, pa posuta z minami, sem že organizirano deloval v osvobodilnem gibanju, točneje v terensko obveščevalni službi.

UKANA

Tovarišica Marija Rijavec iz Vipave, kamor hodim tudi v šolo, je bila med vojno terenska politična delavka.

— Bilo je pomladi leta 1943, ko sem se odpravila s pošto k partizanom v gozd. Nenadoma sem zagledala Italijane. Bili so tako blizu, da se jim nisem mogla več umakniti. Opogumila sem se in mirno nadaljevala pot. Rekla sem, da grem čakati mamo na avtobusno postajo. Pustili so me naprej. Za prvim ovinkom sem po bližnji cesti stekla v vas in opozorila vaščane, da grede Italijani. Tudi sama sem pošto hitro skrila v klet pod pod in se deset minut pred prihodom Italijanov vrnila v hišo.

Tisti dan Italijani v vasi niso ničesar našli in tudi pošta, ki bi jo mogla odnesti, je bila drugi dan že pri partizanih.

NATAŠA NARDIN

»Bi mi lahko povedali kakšen spomin iz teh dni?»

— Dne 6. decembra 1942. leta sem dobil nalogo, da pregledam mejo. Z bratom Francetom, ki sva bila edina iz vasi člana terenske obveščevalne službe, sva se vrnila s terena zelo utrujena in tako se je moj mlajši brat ponudil, da namesto mene, skupaj s prijateljem pregleda mejo.

Stric Jože, kakor ga kličejo domačini, je utihnil in njegovo pripoved je nadaljevala teta Malčka:

»Bilo je popoldne. Pri srcu me je že ves dan stiskalo. Lojze se je pogovarjal z Ivanom in potem sta se odpravila. Jaz sem mu branila, a me ni ubogal! Ni minilo niti pol ure, ko je strahovito počilo. Takoj sem pomislila na Lojzeta in Ivana. Ko smo prišli na kraj nesreče, je bilo že prepozno... Poškodbe so bile prehude in nismo jima mogli več pomagati.

Da, že po dveh dneh je ta osovražena meja zahtevala dve mladi človeški življenji, Ivana Žurka in Lojzeta Kovačiča.

»Kdaj ste se začeli povezovati s partizani in katere partizanske enote so bile na tem področju prve?»

— Prva vez s partizani je potekala le do Zagreba, delovala pa je že od novembra 1941. leta. Gramce so že takrat postale prava partizanska postojanka! Avgusta 1941. leta je bil v Žumberku ustanovljen odred z imenom Matije Gubca, ki so ga ustaši kmalu razpršili

in večino partizanov ujeli ali pa ubili, maja 1942. leta pa se že omenja Žumberaško-pokupski partizanski odred.

Amalija Kovačič pa je povedala tole: — Nekega dne ne bom nikoli pozabila. Bilo je 1942. leta. Ne vem točno, a zdi se mi, da so partizani ponoči ubili dva nemška granicarja. Zjutraj so prišli v vas esesovci in nemški vojaki, z druge strani, s Hrvaške, pa še ustaši. Vso vas so zgnali skupaj in kako so krišali na nas. Zahtevali so, da jim povemo, kje so partizani in nam ob tem grozili s koncentracijskim taboriščem in s požigom vasi. Pa sem se ojunčila in ker sem edina v vasi govorila nemško, sem jim začela govoriti. Da ni partizanov, da smo miren narod in še polno podobnih stvari sem jim natvezila. Kaže, da sem bila kar prepričljiva. Odšli so, ne da bi komu kaj storili in s seboj odnesli le precej naših žuljev v klobasah, mesu, perutnini.

»In kako je bilo sicer s prehrano?» me je zanimalo.

— Še kar! Obdelovati sicer nismo mogli veliko, ker smo imeli večino njiv v Nemčiji. Sol, riž in makarone smo kupovali v Italiji, pri nas v neodvisni državi Hrvaški pa smo dobili kavo in sladkor. Seveda smo imeli pri vsaki oblasti drugo izkaznico in mi smo imeli kar tri: italijansko, partizansko in nemško.

»Planina je tudi vas v Gorjancih, ki niti ni tako hudo oddaljena od tod... Se mogoče spominjate požiga te vasi v septembru 1942?»

— Prav ta dan smo imeli v Stojdragu ljudsko zborovanje. Ljudi smo prepričevali za naš boj. Sonce je močno pripekalo in sedeli smo pod neko hrško. Straže nismo postavili. Za vsak slučaj je nekaj korakov od drevesa stal neki možak. »Ustaši! Bežite!« je nenadoma zakričal. Ljudem smo zapovedali razhod. Komaj smo odnesli pete. Medtem so ustaši srečali dva precej okajena možaka iz Planine, ki sta vozila vino. Franc Vegelj, po domače Šiščkov France, je mislil, da je srečal partizane. »Smrt fašizmu!« je strumno pozdravil. »Mi ti čemo dat fašizma kod kuče!« je bil odgovor. Res, doma je bilo hudo... Vas so požgali, moške pa pobili. Le eden se je rešil in lahko si misliš, koliko otrok je ostalo brez očetov in koliko žena brez mož! Danes, po tridesetih letih, ni več vojnih sledov in o tistih dneh priča samo še spomenik sredi vasi.

»Kako ste dočakali vojno?» sem vprašala.

»To je zapletena in precej vznemirljiva zgodba.« je začel tovariš Jože. »Prav v tistih dneh sem bil vodič partizanom do Cerkelj, kjer so se še zadrževale sovražnikove enote. Ko smo prišli do Krke, so mi partizani dali »pogodbeno mirovno pismo«, ki sem ga nesel Nemcem v dveh urah naj bi se vrnil in če se ne bi, bi partizani napadli. Nemci so me z avtom odpeljali proti Krškem, češ, da iščejo komandanta, a so le obveščali svoje, naj se umaknejo. Dve uri sta pretekli in partizani so napadli. Še danes ne vem, kako mi je uspelo pobegniti. Do Skopice je še šlo, tu pa so mi začele okrog glave brenčati partizanske kroglice. Po trebuhu sem se priplazil do neke gramozne jame. Bila je sreča, da se mi je bela srjaca, v kateri sem bil videti dokaj nenavaden, medtem malo umazala. In ko sem v jami zagledal še par volov in voz, se mi je iz prsi izvil vzdih olajšanja. Zdaj mi bo vsak verjel, da sem bil na polju, da sem kmet. Ko sem tako premišljeval, se mi je nenadoma približala ustaška patrolja. Pa se je nisem nič ustrašil, saj sem bil že »oborožen« z izgovorom. Po krajšem zaslišanju so me spustili. Mrak je že legal na zemljo, ko sem jo mahal proti Krški vasi... Drugega dne, okrog enajste ure dopoldne sem prišel domov.

Vprašan nisem imela več, pa sem se poslovila.

Zahvalila sem se za pogovor in dejala: Lahko ste ponosni, Jože Kovačič, ker ste nosilec »medalje zaslug za narod!« V štirih letih prizadevnega delovanja v osvobodilnem gibanju ste si jo pošteno prislužili!

IVANKA ILC

NEPOZABNA URA — Pionirji osnovne šole Katje Rupena iz Novega mesta smo v pogovoru z upokojenim polkovnikom Ivanom Somrakom preživeli res nepozabno uro. Tovariš Somrak je bil več kot petindvajset let kot varnostni oficir v neposredni bližini tovariša Tita... pa nam je pripovedoval o svojih spominih na vojne dni, na narodnoosvobodilni boj.

Foto in tekst: BOSTJAN ŠIVAK

MOJI BABICI

Se sedaj ne morem verjeti, da me nikoli več ne bo pobožala tvoja zgubana, a vedno tako mehka dlan...

Tvoja življenjska pot, draga babica, ni bila lahka in prav sedaj, ko si bila nekaj časa tako srečna, se je nitka tvojega življenja pretrgala.

Spominjam se, ko si mi pripovedovala, kako si komaj štiriinajstletna deklica izgubila starše in odšla v svet za skromnim zaslužkom. Potem si vzgojila šest otrok in se veselila njihovih uspehov. Pa je prišla vojna, tista strašna vojna, ki tudi tebi ni prizanesla. Komaj petnajstletni sin Pavleček je zgrabil za puško in se začel boriti proti sovražniku. Devetnajstotriinštiridesetega leta je prišla žalostna novica: partizanski podnarednik Pavel Ogriješek je padel blizu Slavonskega Broda... Novica ti je v srce vsekala prvo globoko rano, ki je še enkrat zakrjavela, ko si mrtvega sina prepeljala v celjsko grobnico. Izgubila si še dva otroka, a nisi klonila in po osvoboditvi si, čeprav strta, po svojih močeh pomagala tudi pri obnovi domovine.

Svoj prvi sestavek za mladinsko stran v »TV 15« sem napisala na tvojo pobudo in po tvoji pripovedi... Takrat si jokala, ko si mi pripovedovala o sinu Pavlečku in danes, ko se te, draga babica, spo-

Ogriješekova mama

minjam, ko se poslavljam od tebe, jokam jaz.

Povedala bi ti rada le še to, da sem bila in da sem nate ponosna, saj si bila ena izmed tistih mater, ki so za to domovino mnogo žrtvovala, pa so ostale tihe, skromne in neznane.

Ta sestavek, objavljen v »TV 15 za mladino«, naj bo v zahvalo in spomin tebi, pa vsem ženam in materam, ki so ti bile podobne... Mladi vemo za vaše velike žrtve, čeprav vas ne poznamo! Hvaležni smo vam in v naših srcih boste živele vedno, tudi takrat, ko vas več ne bo med nami.

Saj si, draga babica, to našo stran rada prebirala, kajne?

DARJA JAKLIČ

KRAMLJANJE

Ne le dobro napisan, sestavek »Tam na tromeji«, ki ga objavljamo danes in katerega avtorica je Fanika Ilc iz Rače vasi pri Cerkljah ob Krki, je dragocen še zaradi nečesa drugega: o krajih in spominih, ki nam jih je predstavila Fanika, doslej na naši strani še nismo slišali, pa tudi drugod so tovrstni zapisi bolj redki gostje.

In prav nič se ne hudujemo, draga Fanika, da se v zadnjem času tako poredkoma oglašiš.

Učenje ti jemlje čas, praviš! S tem časom so res križi in težave, pa te kar dobro razumemo. Z zanimanjem smo prebrali tudi tisti del pisma, v katerem pišeš, da se v brežiškem šolskem centru pridno pripravljate na delovne akcije in da boš o tem kmalu napisala obširnejši sestavek. Letos praznujemo trideseto obletnico mladinskih delovnih brigad in ta obletnica mora biti primerno obeležena tudi na naši strani! Nič manj dobrodošel ne bo sestavek o sodelovanju vaše osnovne organizacije zveze socialistične mladine Slovenije s tamkajšnjo

vojašnico, ki ga imaš že napisanega. Če fotografij ne boš dobila v tednu dni, praviš, da boš sestavek kar odposlala! Kar se malo potrpi, saj ti o tem, kako radi imamo fotografije, ni potrebno posebej pripovedovati. Si naša dolgoletna sodelavka in dobro poznaš naše želje, kar potrjuje tudi vsebina tvojega današnjega pisma.

Ob koncu: »Tam na tromeji« smo morali, kot si predvidevala, malo krajšati.

Danes objavljamo tudi fotografijo s podpisom, ki govori o nepozabni uri.

Lepa fotografija, ni kaj reči! Samo, v nas ste vzbudili radovednost, kar bi si upali trditi tudi za bralce, ki jih ni prav malo, in zaželeli smo si daljšega sestavka z naslovom »Iz spominov tovariša Somraka«.

Smo se razumeli, dragi mladi prijatelji iz osnovne šole Katje Rupena iz Novega mesta?

Lepo pozdravljeni!

Mile

Nace Strlekar-Jože iz Litije.

To je Jeseničan, ki pa se je po končani vojni naselil v Litiji. Rodil se je 30. marca pred sedemdesetimi leti v Ivančni Gorici pri Ljubljani, kjer je bil oče železničar. Kmalu pa so se preselili na Jesenice, kjer je oče dobil delo v železarni. Želja, da bi lahko bolje skrbel za družino, ga je po nekaj letih napotila v Ameriko. Tu pa se je ponesrečil in umrl. Mali Nace in sestre so tako ostali brez očeta.

Kljub izgubi očeta pa je imel Nace lepo mladost. Mama se je znova omožila nazaj v okolico Ivančne Gorice. Nace rad poučarja, da mu očim ni bil samo rejnik, temveč tudi velik pisatelj, ki mu je odpiral pogled na svet. Tudi stare mame, ki je živela v bližnjem Šentvidu in ki je dočakala 106 let, je zapustila vnuku lepe spomine.

Takoj po prvi svetovni vojni se je Nace poslovil od doživetij na paši in prvih izkustev pri varovanju živine. Odšel je na trgovsko šolo v Ljubljano. Po dveh letih

PODOBE NASIH LJUDI

Srečanje v Strunjanu

Po daljšem času sem v zdravilišču vojaških vojnih invalidov v Strunjanu spet srečal Naceta Strlekarja-Jožeta

je šel kot deklarant na carino. Pa tudi v službi ni zanemarjal izobraževanja. Hodil je na razne dopolnilne tečaje in se vpisal celo na Davidovičovo dopisno gimnazijo. Že med tem časom se je seznanil z levčarji. Še bolj pa jih je spoznaval med službovanjem na Jesenicah in v Slovenskih Konjicah. Tu se je spoprijateljil z Dušanom Jerebom, ki je študiral veterinar na Dunaju in bil pozneje vodilni revolucionar v Novem mestu.

Prvič sem Strlekarja srečal v letih 1940/41 na domu Lojzke Čelesnik, kjer je bila naveza. Tudi krojaška delavnica Lojzeta Čelesnika je bila varno zatočišče. Na teh dveh domovih se je Nace dobival s pisateljem Toneom Čufarjem in ob njem preraščal v zrelo osebnost. Idejno se je utrjeval za čase, ki so prihajali. Vse možnosti, ki jih je imel kot nameščenec davkarje, je pridno uporabljal za pomoč partiji. Spričo tega ga je zadel odlok bana Natlačena in je 13. septembra 1940 izgubil službo. Potlej je živel pri sestri Lojzki in se povsem posvetil krogu snovalcev pod Mežakljo. Na pobudo Albi-Žemve, sekretarja mestnega komiteja Jesenice, so ga usmerili tako, da se je povsem posvetil organizaciji SKOJ.

Ob začetku okupacije je postal Nace član komunistične partije. V juniju 1941

ga je Jože Gregorič povabil k sebi in mu povedal, da so ga kot dobrega skojevca včlanili v okrožni komite KPS. Čez mesec dni je postal okrožni sekretar OF. Delal je predvsem na območju med Jesenicami in Radovljico, še posebej pa je bil odgovoren za vstajo v bohinjskem kotu.

Naslednje leto je kot inštruktor pokrajinskega komiteja odšel na kamniško območje. V Dragomelj je prišel 6. januarja leta 1942. Tomo Brejc mu je tedaj rekel: »Nace, odšel boš v popolno ilegalo, izberi si novo ime!« Postal je Jože, čeprav so ga mnogi ljudje v kamniški okolici klicali tudi Misijskar. Pravijo, da zaradi njegovega dobrodušnega pristopa do ljudi, deloma pa tudi zato, ker so se širile govorice, da je pobegnil iz samostana.

20. februarja 1943 mu je partijska konferenca v Dešnu poverila mesto sekretarja v litijskem okrožju. To mesto mu je prepustil Mitja Ribičič-Ciril, ki je odšel za komisarja v Kamniško-Zasavski odred. Tu je doživel vzpon osvobodilnega gibanja leta 1944. Tu je spoznal tudi aktivistko Slavko — sedanjo ženo Minko. Zadnja huda zima pred osvoboditvijo in težave ob vdoru belogardizma na Moravsko, pa so mu močno načeli zdravje.

Kakor hitro si je po osvoboditvi opo-

mogel, je šel za upravnika Partizanske bolnišnice Dobrna. Od tu je bil premeščen v Zdravilišče za okrevajoče ranjence in vojne poškodovance v Rimskih toplicah. Potem je delal v Ljubljani. Zaradi vojnih naporov pa se je poslabšalo njegovo zdravje in odšel je v pokoj. Toda še vedno je poznan kot aktiven družbeno-politični delavec v Litiji.

Ko sva se z Nacetom po dolgih letih spet srečala v Strunjanu, sva začela spet obujati spomine na vojna leta, ki so naju družila. Nace mi je tudi pojasnil zagonečno izginotje zgodnjega kurirstva poleti in jeseni 1941, ki me je že dolgo časa zanimalo. Ta kurirska veza je potekala iz Tabora v Savinjski dolini, od tod pa na vasi okoli Zlatega polja nad Lukovico pod Rakitovcem. Stike je vzdrževal kurir Jurček. Posredoval je tudi pri prevozu orožja. Le-tega je prva odporniška skupina iz Tabora nosila iz nemške sortirnice, ki je bila na Gorici pri Celju, na dom Ivana Kozmelja-Gustlna, ki je bil leta 1942 komisar v moravški čet. Del orožja je šel iz Tabora k Jurčku, ki je bil čevljar. Sprva je bil dober aktivist in pri njem se je zadrževal tudi pokrajinski sekretar Sergej Kraigher-Andrej. Leta 1942 pa so Jurčka gestapovci in belogardisti izdali in ga jeseni likvidirali. Prav iz kraja, kjer je živel Jurček, se je v prostor med Mrzlico in Dobravljami razširila zgodnja dejavnost belogardistične »Slovenske straže«.

Ko sem se pogovarjal z Nacetom v Strunjanu, mi je šele čez čas priznal, da ima s seboj zajeten rokopis. Povedal je, da pripravlja svoje spomine za II. litijski zbornik. Hkrati je dodal, da si še ni na jasnem, ali bi prispevek oddal, ali ne.

S takimi stvarmi se torej ukvarja sedemdesetletnik Nace Strlekar-Jože. Res je, da je še z obema nogama v narodnoosvobodilnem boju. Res pa je tudi, da ne želi vsega, kar je doživel, sentimentalno obujati. V obnovah skuša dogodke preseči, jih narediti primerne za današnji, predvsem pa za jutrišnji dan. In v teh streljenjih mu želimo vsi, ki ga poznamo, še veliko uspehov.

VLADO HABJAN

Tragedija 4. bataljona v Javorovici (6)

Tragedijo strahotnega poraza 4. bataljona so le počasi doumevali v poveljstvih. Najprej so iskali krivce, potem pa so na podlagi analiz predlagali in izvajali ukrepe, da do takih katastrof ne bi več prišlo.

Štab Cankarjeve brigade je že 24. marca izdal poročilo o krivcih za poraz na Javorovici. »Za ta poraz je največ kriv štab 4. bataljona,« pravi štab Cankarjeve brigade, »ker ni kontroliral nižjega kadra, če izvaja dane naloge. Ker ni bilo kontrole, niso bile poslane patrle in zasede na določena mesta.« Tudi obveščevalci niso izpolnjevali danih nalog.

Štab XV. divizije je v analizi o boju sodil, da so bili vzroki za poraz 4. bataljona v tem, da ni bilo na Špilerjevi špiči zasede, da štab bataljona ni nadzoroval gorjanskega grebena, kjer so najvažnejše obrambne pozicije, da ni nadzoroval obveščevalca, da bojne patrle niso bile na svojih mestih, da je bil umik celotnega bataljona proti Špilerjevi špiči taktična napaka poveljstva bataljona, da ni spremljal delovanja sovražnikove postojanke v Kostanjevici. Štab XV. divizije je torej pripisal krivdo za uničenje bataljona samemu štabu bataljona.

Samo iskanje krivcev pa seveda ne bi

pripeljalo nikamor, če ne bi bila poveljstva začela izvajati ukrepov, da se ne bi take napake ponavljale tudi v drugih enotah. Zato so vsa poveljstva izdala navodila za zavarovanje enot in opozorila enote na novo taktiko, ki z njo poskuša sovražnik presenetiti partizane v taborišču ali na odmoru.

Štab Cankarjeve brigade je izdal okrožnico, s katero je pojasnil enotam, kaj vse je treba nujno ukreniti za zavarovanje enote. Nadalje so imeli konference z vsemi štabi bataljonov in poveljstvi čet. Tam so pojasnjevali, do kakšnih usodnih posledic lahko pripelje lahkomišelnost in nepravilno vsakdanjih vojaških dolžnosti. Novi politični komisar brigade Ivan Picelj — Jon, ki je prevzel 16. marca 1944, je sklical vse bataljone in zbranim borcem obrazložil dogodek na Javorovici. Poudaril je, da poraz bataljona ni posledica tako velike sovražnikove vojaške premoči, temveč nepredvidnosti enote. S temi ukrepi je štab brigade dosegel, da morala pri borcih in štabih ni padla, čeprav so vsi objokovali padle tovariše.

Tudi štab korpusa je odločno posegel v razmere v enotah in opozoril poveljstva na novo sovražnikovo taktiko. Dal je tudi zelo dobra navodila za obnašanje. Glavni štab je posegel pisмено in z osebnim vplivom v vprašanja uspevanosti posameznih štabov ter dal navodila za ukrepanje. V tem je poročal tudi vrhovnemu štabu, ker je ta zahteval pojasniti glede nekaterih porazov slovenskih partizanskih čet. Tudi OK KPS je izdal partijskim organizacijam v vojski okrožnico z navodili, kaj naj store, da bi se izboljšala budnost v enotah. Pod vplivom vseh teh posegov višjih poveljstev se je med partizanskimi enotami in med enotami Cankarjeve brigade močno okrepila kampanja za povečanje budnosti in za vsakodnevno izvajanje ukrepov, ki so v zvezi z akcijo in zavarovanjem proti sovražnim presenečenjem.

Po izgubi 4. bataljona je imela Cankarjeva brigada 24. marca 1944 v svoji sestavi te enote. Prvi bataljon je imel tri strelske čete, mitralješko četo ter vod za zvezo. Drugi in tretji sta imela prav tako po tri strelske čete, pratečo četo in desetino za zvezo. Topovska baterija je imela v svoji sestavi dva topniška voda v rangju baterije s po enim topom. V vodih pa so pripravljali posadke še za druge topove, ki bi jih baterija dobila. Del baterije, ki ni imel topov, se je boril kot strelska enota. V brigadi so

bili še inženirska četa, vod za zvezo in obveščevalni vod.

Poraz 4. bataljona je bil za Cankarjevo brigado hud udarec. Čeprav se je morala njenih bataljonov na Javorovici nekoliko omajala, so čete kaj kmalu zopet dosegle tisto borbeno raven, kot so jo imele pod Javorovico. Nekoliko več težav je bilo sploščka v 1. bataljonu, ki je bil najbolj neposredno seznanjen z usodo 4. bataljona, saj so bile njegove čete prve, ki so mu odhitele na pomoč. Štab 1. bataljona je neposredno po pokopu padlih borcev sporočil štabu brigade, da je padlo toliko borcev, da se čuti med partizani upadanje morale. Med borci se je baže govorilo, da bi se uprli nastanitvi na Javorovici, ker je vsa krvava od žrtve.

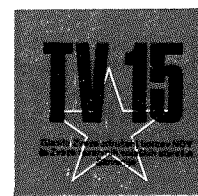
Važni so vsekakor sklepi glede taktične vrednosti Javorovice. Njen primer nas uči, da osamljene vasi sredi gozdov niso varno bivališče partizanskih čet. Dolgo bivanje na istem mestu povzroči, da spalnica budnost. Borci se v naseljih preveč udomačijo in mnoge vojaške vrline nekako zvedenijo. Partizanska vojna in partizanska taktika ne prenese statičnega bojevanja. Le gibanje in manever sta odliki partizanskega boja.

V srcih partizanov in poveljniškega kadra Cankarjeve brigade je po Javorovici vzklika želja, da bi čimprej obnovili 4. bataljon. Razmere za to so kmalu dozorele.

KONEC

PARTIZANSKA TISKARNA »SLOVENIJA« NA VOJSKEM — Kot naročena je prišla tudi kartica (katere naslovno stran objavljamo) Igorja Bončina, saj nam jo je pisal prav te dni, ko se spominjamo prve mladinske delovne akcije v Brčkem ... »Mi- neva tudi trideset let od prvih delovnih akcij mladih iz Idrije, ki so pomagali pri obnovi požgane partizanske vasi Vojsko,« je zapisal Igor Bončina. »V počastitev teh pomembnih obletnic, je komisija za razvijanje in negovanje revolucionarnih tradicij ter splošni ljudski odpor pri občinski konferenci zveze socialistične mladine Slovenije v Idriji organizirala 28. 3. 1976 na Vojskem tekmovanje v veleslalomu za pokal Revolucija, svoboda, ustvarjalnost. Na Vojskem, ki še vedno ni povezano z avtobusno zvezo z Idrijo, se je zbralo okoli sto mladih iz idrijske občine ter nekdanjih brigadirjev — udarnikov.« Poleg pokala in knjižnih nagrad, ki sta jih prispevala OO ZSMS in ZZB NOV Idrija, je vsak udeleženec prejel tudi en izvod »Partizanskega dnevnika«.

»TV 15« izhaja vsak teden — izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva cesta 28 kot glasilo Zveze združenih borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin SR Slovenije

Glavni in odgovorni urednik
SILVO TERSEK

Novinarji: NEVA MUZIC, ANDREJ SKALERIČ,
MILENA STRAJNAR, ALENKA VIPOTNIK,
POLDE VRBOVSEK

Tajnica uredništva: MARA OKORN

Telefon uredništva 327-780

Uprava in naročniški oddelk »TV 15«: Miklošičeva cesta 28, pp 598/XI., 61000 Ljubljana; Tekoči račun 50100-678-45195 pri SDK Ljubljana; telefon 320-486

Letna naročnina 100 dinarjev, za inozemstvo 120 dinarjev — posamezna številka in kolportaž 2 dinarja

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo »TV 15«, Miklošičeva cesta 28, pp 598, 61001 Ljubljana — Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štey. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za »TV 15« ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk in klišei ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35